

Hic Tomus
 sequentes Illustris
 CAESARIS CAROLI THOMASII
 Disputationes
 continet:

1. Diss: de Trigã casuum Hala 1695.
2. — — 30. Theibiger Jurevario ibid. 1697.
3. — — Jure in iusto hereditetatum ibid. 1695.
4. — — Jure Principis circa adlabon ibid. eod. a.
5. — — inutilitate brocardici vulgaris, quæ sunt
 in territorio etiam præsumuntur esse de ten.
 Hala 1700.
6. — — sensu legio decemviralis testamentarie ibid.
7. — — captatoris institutionibus ibid. 1696.
8. — — Jure circa sbannacopolia civitate 1697.
9. — — quaestione: an daretur sitonem eod. a.
10. — — officio Directorum et Quorum circumstanti
 in executione sententiarum eod. a.
11. — — homicidio lingua ibid. 1699.
12. — — pseudo-privilegio pupilli conventi con-
 traria actione negotiorum gestorum eod. a.
13. — — Jure consuetudinis et obsequio antie eod. a.
14. — — protestatione facto contraria eod. a.
15. — — iudicium Juris cæsariæ circa sacrasia
16. — — legitimã viventis 1700.
17. — — præsumptione bonitatis. eod. a.
18. — — verã pietate Juridicã 1701.
19. — — interpretatione beneficiorum Principis
 eod. a.

20. Ggd. Thomae Df. de culpa abbas redibitu
forum praestanda Hale 1701.
21. - - - de iure affectionis in res fungibiles
non cadente ibid. 1701.
22. - - - Iure Principis Evangelici circa scientia
sepultura ibid. 1702.
23. - - - Notionum causis adinveni legitimam
ibid. 1703.
24. - - - Jurisdictionis et magistratum differ-
rentia secundum more Germanorum eod. a.
25. - - - de iure detractionis 1709.
26. - - - censu emigrationis 1681. origi
27. - - - naturam steorum Juridicam 1710.
28. - - - feloniam domini eod. a.
29. ~~II. Df.~~ Epistolam amici ad amicum occasione
distributionis inter appanagia et paragia
ibid. 1710.
30. II. Hertii Df. de contentibus appanagi et
paragi distinctione in Imp. Rom. Yelm. Gysa 1709.
31. II. C. Sijji. Thomae Df. de origine processu
inquisitori 1711.
32. Ggd. de occasione conceptione ac intentione
Constitutionis Criminalis Carolinae eod. a.
33. - - - pactis futurorum sponsalium non fulsatis
ibid. 1712.
34. - - - an poene viventium eor infantibus sine
absurda et abroganda 1723.

Wd. 25.

1-

181
1

DISSERTATIO INAUGURALIS
De
VERA PIETATE
JURIDICA,

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO
WILHELMO,
REGNI BORUSSIÆ ET ELECTORATVS
BRANDENB. HEREDE,
&c. &c.

PRÆSIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO, Jcto
AC FACULTATIS SUÆ h. t. DECANO,
PRO LICENTIA

Summos in utroque Jure Honores & Pri-
vilegia Doctoralia adipiscendi,

Publicæ Eruditorum disquisitioni submittet

d. IX. Febr. Anno MDCCI.

JOHANNES PHILIPPUS *Nöhl*
Noriberg.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Literis Christiani Henckelii, Acad. Typogr.

DISSECTATIO INAUGURANS

VERA PIETATE
JURIDICA

VERA PIETATE JURIDICA

DE

RE

RE

RE

DN. CAESARIS...

DE

RE

RE

RE

RE

RE

RE

Lithis Christiani Henckellii, Acta Typog.

CAP. I.

De

VERA PIETATE IN GENERE.

SUMMARIUM.

Vox Pietatis multis ambiguitatibus est obnoxia. §. I. Obiectio: Tra-
ctationem de vera pietate ad Ictos non pertinere. §. II. Que remo-
vetur ex duplici capite, primo nam ἀνθρώπων, §. III. & deinde
nam ἀδελφείων. §. IV. Methodus dicendorum. §. V. Philosophico-
cem pietatis dupliciter accipiunt, improprie. §. VI. & proprie §. VII.
Impietas quid illis denotet? §. VIII. Sensus Pietatis in Sacra Scri-
ptura, ubi idem est, quod amor, item quare ratione Pietas Philosophi-
ca & Pietas Scriptura differant? §. IX. X. Pietas non est virtus
particularis, sed complexus omnium virtutum. §. XI. Est affectio
voluntatis, non intellectus. §. XII. Respuit viam legalem eique an-
nexam coactionem. §. XIII. Norma eiusdem est sola voluntas divi-
vina. §. XIV. Equipollet ei in Scriptura vox Religionis & cultus
diuini. §. XV. Pietas est habitus practicus. Quomodo contra hanc
observationem hic & in aliis disciplinis impingatur. §. XVI. Pietati
opponitur Atheismus & Superstitio. Athei duplices. Athei theo-
retici non sunt iudicandi ex superstitiosi vulgi opinione. §. XVII. Ex-
ternam honestatem pra se ferunt, non veram tamen pietatem. §.
XVIII. Athei practici. Non sunt meliores theoreticis. Causa, cur
tamen Theoretici magis exosi vulgo habeantur? §. XIX. Supersti-
tionis differentia ab utroque Atheismo. Inducitur plerumque per
Ceremonias ab hominibus excogitatas. §. XX. Quatenus eiusmodi
Ceremonia tolerari possint & de cautelis circa easdem adhiben-
dis. §. XXI. Non potest in materia ceremoniarum a Veteri ad No-
vum

A

vum

2
CAP. I. DE VERA

vum Testamentum inferri. §. XXII. Origo superstitionis apud Judaeos. §. XXIII. Notatur obiter differentia inter hypocrisin, superstitionem & infirmitatem. §. XXIV. Origo superstitionis in Christianismo, praecipue sub Constantino M. §. XXV. Post Reformatione multa superstitiose Ceremoniae apud Lutheranos remanserunt. §. XXVI. Alius superstitionis fons, si Pietas certa formula alligatur. §. XXVII. Simulacra Pietatis externa, & inter haec primum stupiditas. Proverbium: es ist ein frommer Stumper. Quis hic stupidus dicatur? De Imperatoribus quibus Piorum epitheton tributum. Stupiditas plerumque in superstitionem abit. §. XXVIII. Observatio de vocabulis scripturae in alienum sensum detortis, de simplicitate, patientia, captivanda ratione. §. XXIX. Aliud Pietatis simulacrum in Melancholicis. Solz Voluptas Pietati adversari vulgo creditur. Necessitas doctrinae de Temperamentorum diversitate. §. XXX. Tertium simulacrum in pauperibus. §. XXXI. An Atheismus deterior sit superstitione? & an propter solum Atheismum quis puniri queat? §. XXXII. Quid Ictis nomine pietatis veniat? Differentia inter Jus civile stricte sic dictum & Jus Justinianum. §. XXXIII. Ictis, qui in Pandectis recensentur, fuerunt Philosophi. §. XXXIV. Per pietatem denotant amorem seu officia humanitatis, quod exemplis adductis probatur. §. XXXV. & XXXVI. Temporibus Imperatorum Christianorum Pietas pro superstitione persurpari coepta. Pia fraudes. Notantur statuentes, Justinianum fuisse orthodoxum, item Corpus Juris in se continere, quae ad salutem consequendam necessaria. §. XXXVII. Cur de vera Pietate Disputatio inscripta fuerit? §. XXXVIII.

§. I.
letatem ad omnia utilem esse, & non praesentis solummodo, sed & futurae vitae promissiones habere, clamitant omnes ex verbis Apostoli 1. Tim. 4. v. 8. & nihilominus tamen, quid sit illa Pietas, ignorant plurimi. Scilicet, quae fata Sapientia, Fides, aliaque

que vocabula quamplurima, in Scriptura occurrentia, experta sunt, ut a Glossatoribus sacris (liceat enim eos ita appellare) alienæ prorsus definitiones iisdem affingerentur: eadem quoque voci Pietatis acciderunt, ut inter tantum de Pietate clamorem sæpe dubius hæreas, ex quonam fundamento dissentientium litigia dijudicare debeas. Aliter enim evenire nequit, si faculas Soli accendere satagunt mortales, id est si limpidissimos verbi Divini fontes impuris traditionum humanarum & falsæ sapientiæ aquis, neglecta simplici ac sana Philosophia, turbant atque conspurcant. Ne ergo & nos, qui de vera Pietate Juridica differere constituimus, eundem cum aliis errorem erremus, in præsentî Capite Pietatem ejusque diversas acceptiones in genere consideraturi sumus.

§. II. Quemadmodum autem in judicio partes ante omnia de Legitimatione solliciti esse solent, ita quoque a nobis, antequam progrediamur, ad dubium aliquod admodum grave, ut videtur, respondendum erit, ne forsan circa ea, quæ dicturi sumus, Lectori vel ex præconcepta opinione, vel alias ex amore cavillandi scrupulus remaneat. Quid si enim quis nobis objiciat, doctrinam de Pietate pertinere ad cathedram Theologicam, & propterea diversas a se invicem Facultates Theologicam & Juridicam constitutas esse, ne altera alterius circulos turbet, sed intra limites suos se contineat, nisi finium regundorum actionem expectare velit. Quid si continuet, Superiorum Constitutionibus semel rite factis a subditis obtemperandum esse? & absque potestate a superioribus concessa Theologica in disputationibus Juridicis haud esse ventilanda, atque sic vitium, quo nos etiam vertamus, nos effugere minime posse?

§. III. Quid si, inquam, quis talia nobis occinat? Respondebimus: Tela hæc jam dudum sunt provisæ, neque ergo insperata, sed potius per quam grata, cum eo ipso pronitamentiscamur occasionem, mentem hac de re distincte apeririendi. Respondebimus autem ex duplici capite: Et primo quidem libenter concedimus, quod licet alias unicuique privato non de Theologicis saltem, sed & Juridicis, Medicis, ac Philosophicis alterum instruere permissum sit, imo obligatio ad officia humanitatis id exigat, nihilominus tamen Principi liceat boni ordinis causa hanc facultatem eatenus restringere, ut in quacunque facultate certis saltem personis potestas publice docendi competat, prout jam pridem Dn. Præses ipse in der Ausübung der Vernunft & Verstandes §. 1. usque 15. hoc ostendit. Concedimus porro, hanc restrictionem in Academiis nostris ubique factam esse, hoc tamen non obstante justas instituti nostri rationes reddi posse confidimus. Quid enim si primo *nar Antwort* dicereamus, dubium adhuc esse, utrum doctrina de Pietate pertineat ad cathedram Theologicam, & utrum hæc non potius circa enucleanda solum essentia divinae mysteria aliasque doctrinas intellectum afficientes versari debeat; cerre non multi præteriere anni, ubi ipsi etiam Ecclesiæ Lutheranae Doctores famigeratissimi publice assererant: *Professoribus Theologia incumbere, non ut pios reddant studiosos, sed saltem, ut de promovenda eorum eruditione solliciti sint.* Sed de his quidem non male dici possunt, quæ habet B. Brunnemannus *Jur. Eccles. L. r. c. 1. §. 7.* quod scilicet, *postquam in diversas sectas divisa sit Europa, Nostrorum opera præcipua fuerit, polemicè tractare, quasi tota Theologia ac totus Christianismus in disputacionibus ac decidendis controversiis consisteret; Pietatis studium magna ex parte (si non prorsus) neglectum.*

§. IV. Cum igitur hæc hypothesi, ut ut hæcenus ubique communis fuerit, se hodie cordationibus parum prober, de alia adhuc responsione nobis dispiciendum erit. Negamus autem, quod ea, quæ de Pietate tradi possunt, ad cathedram Theologicam solum & exclusive pertineant. Præterquam enim, quod Du. Præses. in præf. ad doctrin. fundam. stud. juris docuerit, plurimos terminos plurimasque doctrinas Theologis & JCris sub diverso tamen tractandi modo esse communes, imo plerosque etiam intimioris tractationis Theologicæ, ut *Imputationis, Satisfactionis, Novationis, Expromissionis, Adoptionis, Testamenti*, aliosve terminos ex foro juridico in cathedram Theologicam, æquis ac benignis se hic JCris gerentibus, esse translatos, ipsa etiam Philologia, etiam Sacra, JCtorum erit instrumentum commune; utpote ad quos doctrina de jure circa Sacra, præprimis in territoriis Principum Protestantium, primario pertinet, quæ sine illa Philologia sacra friget. Accedit, quod in specie quantû doctrinam de Pietate attinet, ostensuri sumus, eam ex Philosophia sana utcumq; deduci posse. Philosophia autem etiam JCtorum instrumentum commune est.

§. V. Superato itaque hoc obstaculo ad ipsam rem progrediemur. Ira autem hic versabimur, ut primo significationem vocis Pietatis, quæ apud Philosophos habet, exponamus: deinde ad sacras literas progrediamur, ostensuri, an eadem a significatione sanæ Philosophiæ in usurpatione vocis Pietatis abeat, nec ne: porro corruptelam, hujus vocis a Clero Pontificio potissimum & Papizante factam recensemus, & deniq; quid jure vostro per Pietatem indigetur, subnectamus. Omnia quidem, quantum fieri poterit, brevissimis.

§. VI. Philosophi vocabulo *Pii & Pietatis* diversimo-

mode usi fuerunt, ad duas tamen classes commode omnia referri possunt. *Impropria* est locutio, quando pium pro blando, non gravi, jucundo & amœno usurpant, idque etiam rebus juxta communem Philosophiam inanimatis tribuerunt. Unde *pium cælum* interdum ipsis denotat, quod nos serenum cælum, aut amœnam quoque & gratam tempestatem appellamus. v. *Exc. Dn. Cellarius in Fabro emendato Voc. Pius.* Ita quoque improprie de animalibus ceteris præter hominem prædicatur Pietas, cum eadem nullius virtutis sint vere capacia. Huc pertinet *Ciconie Pietas*, quæ propterea ipsi a nonnullis auctoribus adscribitur, quod Parentes senio confectos sedulo nutrire adsveta sit. Venuste Publius Mimus:

Ciconia etiam grata peregrino hospita,
 Pietatis cultrix, gracilipes, crotalifria,
 Avis exul hyemis, titulus tepidi temporis.

v. *Erasmus in proverbio ἀντιπελαγῆν.* Sed an vera hæc sint, de eo non disputamus in præsentia. Sit fides penes auctores, qui non hanc solum Pietatem, sed & castitatis conjugalium studium præcipue Ciconiæ tribuunt, quo facit historia Aventini, quod ciconia sociam propriam, si forte eam adulteram deprehenderit, quod ore potest, una cum pulis in adulterio a Matre conceptis laniet & discepat. Dn. Cellarius *loc. cit. voc. Ciconia.*

§. VII. *Proprie* loquendo Pietas Philosophis nihil aliud denotat, quam amorem & ex eodem profluentia officia, quæ pro diversitate objecti iterum varia sunt. Sic datur *Pietas* erga Deum, Patriam, Parentes, Liberos, Cognatos, Benefactores & generaliter erga quoscunque homines. Et qui omnibus hisce debita officia ex merito præstat, *pius* appellatur. Hinc *piæ preces* apud Livium *L. 34. c. 3.* illæ di-

dicuntur, quæ ab homine Deum colente sunt profectæ, & Lipsius *de Constantia* L. 1. c. 11. *Pietatem* legitimum debitumque honorem & amorem in Deum ac Parentes definit. Metellus primus *Pii* nomen meruit, quod Patrem lacrimis & assiduis precibus ab exilio revocasset; idemque nomen Antonino Imperatori ideo tributum est, quod Socerum senem & ætate fessum manibus suis sublevasset. Pertinent huc innumera ex aliorum scriptis testimonia, duo tamen addidisse sufficiat. Cicero *in Epist. ad famil. L. 1. Epist. 1. princip.* Ego, inquit, omni officio ac potius *pietate* erga Te ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquam satisfacio. Similiter de invent. *Lib. 2. c. 22.* dicit, quod *Pietas* erga Patriam aut Parentes aut alios sanguine conjunctos officium conservare moneat. Et puto inde originem sumnisse, quod quando de defunctis sermonem facimus, qui vel de Republica, vel de nobis in specie bene meriti fuerunt, vel etiam amicitia & cognatione nos attingerunt, eosdem *piæ memoriæ* homines vocare assveti firmus, quasi dicere velimus, nos post eorum quoque fata obstrictos esse, ut gratitudinem & pietatem nostram, ipsis olim debitam, quoquo modo declaremus.

§. VIII. Vi oppositionis facile porro fuit, quod *impro- rum* nomine nemo veniat, nisi qui memorata officia ex fide, prout debebat, non exequitur. Quot ergo species sunt Pietatis, tot quoque impietas habet. Quia supra vider, (sunt verba Ciceronis *lib. 2. de Nat. Deor. c. 16.*) non indocte solum, verum etiam *impie* facit, si Deos esse neget. Et *L. 4. de finibus c. 24.* generaliter ea, quæ adversus aliorum salutem suscipiuntur, *impietatis* vocabulo designat. Etsi, inquit, impietas molita quidpiam est, quamvis occulte fecerit, nunquam tamen confidet, id semper occultum fore. Adde

de Tacitum *L. 6. Annal. c. 47.* qui crimen, quod a subditis lædendo Majestatem Principis committitur, *impietatem in Principem* appellat. Plurima alia hujus generis hauriri possunt ex cit. *Dn. Cellarii Fabro Voc. Pius.* Hæc nobis in præsentem adduxisse sufficiant.

§. IX. Quod si *sacras paginas* evolvimus, eundem inibi Pietatis sensum deprehendere licet. Uti enim Apostolus *1. Tim. 4. v. 8. Pietatem* medium indigitat promissiones non præsentem modo, sed futuræ etiam vitæ consequendi: Ita Salvator apud Lucam *c. 10. v. 25. 26. 27. 28.* vitam æternam hac ratione obtineri posse dicit, si & Deum & proximum nostrum sincero amore complectamur. Exinde necessario sequitur, Pietatem & amorem Dei atque proximi pro Synonymis habenda esse, nisi forsan duas vias a se invicem plane distinctas statuere velis, quæ ad vitam æternam perducant, quod sine absurditate tamen fieri neutiquam potest. Infinita in promptu sunt Scripturæ loca, quæ hanc nostram sententiam clare evincunt, ex quibus tamen pauca saltim adducere satis erit. Ad unum Johannem provocamus, qui in epistolis suis nil nisi amorem Dei & proximi inculcat, eumque certissimum Christianismi & Pietatis fundamentum atque indicium supponit. Ita autem intime connexa sunt hæc duo, amor Dei & proximi, ut posito uno alterum quoque adsit, & vicissim, deficiente uno alterum quoque deficiat. Qui diligit fratrem suum, inquit *1. Ep. c. 2. v. 10. 11.* in lumine manet, (ergo & pius est) qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quo eat. Rursus *eadem Epistola c. 3. v. 14. 15.* inculcat, quod omnis, qui fratrem non diligit, in morte maneat, imo homicida reputandus, quod *v. 12.* exemplo a Caino fratrem occidente defuncto illustrat. Tandem *c. 4. v. 20. 21.*

illa-

illationem a nobis paulo ante allatam ita perspicue stabilit: Si quis dixerit, diligo Deum & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem, quem vidit, Deum, quem non vidit, quomodo potest diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

§. X. Uterque hic amor, de quo loquimur, fundamentum est omnium officiorum, quæ a Christianis five hominibus vere piis exigit voluntas Divina, *v. Rom. 13. v. 9. 10.* In eo tamen differentia est inter Pietatem Philosophicam & Pietatem Scripturæ, quod illa officia erga Deum & homines sine fide ex ratione corrupta deducat, hæc vero fidem in Christum ubique præsupponat. Non ergo docere potest Philosophia sibi relicta, quomodo quis veram Pietatem consequi possit, neque id docet Jurisprudentia, sed hoc munus utraque Facultas Dominis Theologis lubentissime relinquit. Quomodo autem fides & pietas inter se differant, etiam ad institutum præsens non pertinet, sufficit, quod cum Theologis nostris sincere confiteamur, veram Fidem & veram Pietatem a se separari non posse.

§. XI. His præmissis Pietatem describi posse putamus, quod sit conformatio omnium actionum nostrarum cum voluntate Divina ex amore erga Deum & proximum perfecta, *conf. Jac. 2. v. 8. 10. 11.* Neque ergo virtus quædam particularis appellanda, sed potius meliori jure, quam de Justitia sua universali dicunt Peripatetici, de eadem affirmari potest, quod sub suo ambitu reliquas virtutes omnes complectatur, unde etiam, quantum quidem nobis constat, vel plane non, vel saltim rarissime inter alias virtutes particulares in Scriptura recensetur, sed absolute tanquam via

B

salu-

salutem consequendi commemoratur. Eadem mens est Ciceronis *pro Plancio* c. 12. qui eam fundamentum omnium virtutum, ejusque nomen gravissimum & sanctissimum, deprædicat. Regula virtutum Pietas & principium quidem, sicut Deus ipse auctor omnium est, juxta Philonem ap. Excell. Dn. Cellarium *in Fabio emend. voc. Pius*. Breviter: quemadmodum omnes virtutes ex amore profluere earumque complementum seu complexum potius, amorem esse, ostendit Dn. Præses *in Ethica sua passim*: Ita quoque cum pietate in respectu aliarum virtutum christianarum comparatum esse, conspirans ubique sacrarum literarum analogia comprobatur.

§. XII. Hinc autem observa primo, pietatem esse affectionem voluntatis, non intellectus, quia scilicet non in speculando, sed agendo consistit. Confirmant hoc plurima scripturæ loca, quorum nonnulla adducemus. Deus Ter Optimus Maximus cum primum cum Abrahamo factus iniret, ipsi nihil præter Pietatem injungebat, *Genes. 12. v. 1.* verbis: *Scyfronum* / hanc autem in antecedentibus de exercitio aliquo per actiones voluntarias expediendo interpretatur, wandle für mir. Interpretationem illam sedulo secutus est Abrahamus, unde quoties confessionem fidei suæ edit, nihil aliud afferre solet, als daß Er vor dem Herrn wandle *Genes. 24. v. 40. add. c. 18. v. 15.* ibi: *Gott für dem meine Vater Abraham und Isaac gewandelt haben.* *Jacobus c. 1. v. 25.* beatum prædicat, qui non est auditor obliviosus, sed effector operis nec minus Johannes *1. Epist. c. 2. v. 5.* in eo demum charitatem vere perfectam esse asserit, qui sermonem Domini servat. Facit huc, quod vocabulum græcum εὐσεβεία a verbo εἰσβῆω derivetur, quod idem est ac *veneror, adoro, colo*, unde εὐσεβής pius significat aliquem

quem, qui Deum veneratur & colit. Veneratio autem, adoratio & cultus primario non de intellectu, sed de voluntate prædicantur. Plura in hanc rem adducta loca reperies apud Pasorem in *Lex. Græc. Lat. voc. σέβω*. Imo quid multis verbis opus est: evolve Matthæum c. 25. v. 84. *segg.* & videbis, in quonam consistant opera Pietatis, quæ promissionem futuræ vitæ habent. Scilicet in amore, quod quis esurientibus cibum, sitientibus potum, hospitibus diverforium, & nudis vestes præbuerit, infirmos item & carceratos visitaverit.

§. XIII. Observa porro pietatem non posse promoveri per remedia externa coactiva, sive aperte talia sint, sive alio quocumque nomine occultentur. Nec enim jubendo, sed docendo, horrando, & monendo animus ad pietatem veram præparatur. Pontifices volebant videri, quod Leges promulgarent, unde *Canonum* nomen in subsidium vocabant, sed quilibet nihilominus vim legalem horum Canonum experiebatur. Amor & coactio non magis sunt compatibilia, quam ignis & aqua. Officia pietatis autem sunt officia amoris, atque adeo cogendo magis impediuntur, quam promoventur. Unde quemadmodum Dn. Præses in *Tr. von Recht Evangel. Fürsten in Theologl. Streitigkeit. eb. 4. §. 5.* jamdudum evicit, officium Principis, qualis, non esse, ut subditos suos vere virtuosos efficiat, aut de promovenda ipsorum æterna salute sollicitus sit: Ita quoque nos jam eodem fundamento subnixi tuto inferimus: quod ad Principem, qua talem, id est, quatenus facultatem cogendi habet, non spectet, ut subditos suos pios efficiat. Pietas enim est vera virtus & vice versa.

§. XIV. Denique notandum, quod in quaestionibus de officiis Pietatis. unice ad voluntatis divinæ normam respi-

ci debeat. Ita enim descripsimus Pietatem §. 10. quod sit conformatio actionum nostrarum *cum voluntate divina*. Quodcumque ergo Deus in sacra scriptura præcipit, ut proximo nostro exhibeamus, illud est opus pietatis, quicquid prohibet, illud si nihilominus committitur, ad impietatem pertinet: & denique, de quo voluntas divina nihil determinat, sed illud permittit, illud nec pietatis, nec impietatis operibus accenseri potest, sed indifferens est, quod neque laudem, neque vituperium meretur, nisi propter accedentem forsan agentis bonam vel malam intentionem, vid Dn. Præsidis *Disputatio de quest. quomodo differat actio vana a turpi §. 1. & in T. III. observ. select. ad rem hær. per riu. obs. 13.* Excludimus ergo normas officiorum humanorum a voluntate hominum proficiscentes. Hæc enim si voluntati divinæ sive cordibus inscriptæ, sive revelatæ dæruunt. Pietatis aliquid superaddant, (id est, si homines Deo prudentiores esse volunt,) superstitionem inducunt, am ut clarius loquamur, Papismum & Monachismum, de quò infra pluribus. *§. 15. XV.* Pietatis synonymum in Scriptura est *Religio & cultus divinus*. Licet enim quoad verborum cortices externe differant in effectu tamen ubique conveniunt. Ita jam supra §. 11. notatum fuit, quòd verbum *σέβω* a quo apud Græcos pietas (*εὐσέβεια*) denominationem accepit, idem sit ac venerari & colere. Imo & quæ alibi officia pietatis seu amoris esse dicuntur, prout hæctenus ostendimus, ea eodem modo cultus divini essentiam ingredi in aliis locis asseruntur. Religio pura, inquit Jacobus *in epist. 1. 1. 27* & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, in-
 vifere orphanos & viduas in afflictione sua, immaculatum se ipsum servare a mundo. Quo sensu etiam Páfor

loc. cit. voc. $\sigma\epsilon\beta\omega$ dictum 1. Tim. 3. v. 16. magnum est Pietatis mysterium, recte explicat, magnum est Religionis Christianæ mysterium. Eadem ergo hic regula adhibenda, quam in §. *preced.* adduximus: quod scilicet nihil ad Religionem & cultum divinum referri mereatur, quam quod voluntas divina a nobis exigit, exulantibus quibuscunque hominum traditionibus.

§. XVI. Vides, Pietatem esse habitum seu promptitudinem, ea ex amore expediendi, quæ Deus a nobis requirit, id est, quæ ad salutem proximi & simul ad honorem Dei pertinent. Quæ enim ipsi Deo præstare possumus miseriores? At vero Deus ea sibi præstita agnoscit, quæ proximo nostro impertimus. Excluditur autem eo ipso Pietas illa, quæ communi usu, sed Clero Papistico originem debentē, recepta est, & intra labia tantum se continet. Multi sunt, imo, quid dicimus multi, plurimi potius, qui nil nisi meram Pietatem & Christianismum crepant, & tamen ab officiis Pietatis sunt remotissimi; dantur alii, qui quam primum vix prima pietatis fundamenta theoretice hauserunt, mox emendationem aliorum, imo Vreformationem aliquam violentam magni cum studio intendunt, ipsi a vera Pietate quam remotissimi, dum ne minimum quidem affectum cohibere, aut infimum amoris gradum erga alios exercere sunt capaces. Sed ita perversus mortalium mos summa iniis miscet, ut miremur homines grandia verba de Christianismo proferentes sine signis veri & infucati amoris, rideamus autē alios, quid, quod verba volunt, in effectū deducere, ac magis esse, quā videri pii allaborant, in uno alterove tamen conceptu intellectus a nobis disident. Ne autem putes, hoc ita in solis rebus ad pietatem spectantibus obtinere, corruptio

illa per omnes omnino disciplinarum partes se diffundit. Viros, qui maxima de doctrina Ethices, Politices, aliarumque disciplinarum practicarum volumina orbi erudito obtrudunt, deprædicamus celeberrimos, oracula mundi (fallacia scilicet,) & monstra eruditionis; cum tamen haud raro Doctores moralium sine moribus, & Doctores politices sine prudentia dari, experientia testis sit. Et risu sine dubio exciperetur, qui opificem aut alium quendam hominem privatum Moralistæ aut Politici titulo insignire vellet, etsi virtutis stadium strenue decurrat, & notitia non modo sui ipsius, sed & aliorum quam optime instructus sit, ac negotia sua prudenter expediat. In promptu causa est, neque enim tales per literarum monumenta aliis innotuerunt. Homines igitur simplices & obscuræ memoria dicuntur, non virtuosi & prudentes.

§. XVII. Pietati ex una parte opponitur *Atheismus*, ex altera *Superstitio*, quatenus tamen per tradita §. 12. magis hæc voluntatem quam intellectum afficiunt. Atheos intelligimus, tam *theoreticos*, quam *practicos*. Etsi enim Athei theoretici interdum Dei existentiam, interdum Ejus providentiam, interdum vero utrunque speculando negent, v. Pufendorff. *de Jur. Nat. & Gent. L. 3. c. 4. §. 4.* rêvera tamen & hi impii sunt, quatenus omnis error hic ex depravata voluntate ortum ducit, & quatenus etiam hi Athei theoretici nullum agnoscentes Deum ex necessaria illatione amore erga Deum & per consequens erga proximum destituuntur, adeoque omnem Pietatis sensum amittunt. Optime Ambrosius *de offic. L. 1. c. 26.* Nihil est, inquit, quod magis proficiat ad vitam honestam, quam ut credamus, eum Judicem futurum quem & occulta non fallant, & indecora offendant, & honesta delectent. Hæc
 dum

dum scribimus, de existentia ejusmodi Atheorum nos neutiquam dubitare simul deprehendis. Unum tamen hic observandum. Scilicet Atheos hosce non ex opinione hominum superstitioni immerforum, sed ex norma sanæ rationis & sacrae Scripturae dijudicandos esse. Vulgus omnes, qui a receptis opinionibus & ab auctoritate celebrium Virorum, præcipue Cleri, vel minimum recedunt, Atheorum titulo insignit. Idem illis, evenit, qui cultum externum ceremoniale ab hominibus introductum ad minimos usque apices non observant, quamvis de cetero ipsorum actiones voluntati divinae omnino sint conformes. Ex eodem fundamento jam olim apud Gentiles Philosophi communiter in Atheorum classem relati sunt, quod stultitias & vanitates cultus externi gentilis confutarent & riderent. Elegans in hanc rem de Anaxagora reperitur locus apud Huetium *in Anaxag. quest. de concord. rat. & fid. l. 2. p. 28.* Primus, dicit, inter Jonicæ Sectæ Philosophos fertur aptissime Dei naturam explicasse Anaxagoras, qui Mentem dixit fuisse fictricem rerum & procreatricem mundi, a qua in ordinem digesta sit informis & confusa materia. Itaque impietatis accusatus est, non quod Deum tolleret, sed quod sublati vulgaribus Diis, receptas religiones, impietatem ipsam aboleret. Adde locum de Diana Ephesina huc apprime facientem ex *Actor. 19. v. 24. ad fin. cap. v. Dn. Præsid Einleitung zur Sittenlehre* / c. 3. §. 74. 75. *Denk dir, daß der Mensch nicht aus dem Dämonen, sondern aus Gott geboren ist.*

§. XIX. Quamvis igitur Athei theoretici externa specie vitam honestam & virtuosam agere soleant, hoc tamen non ex amore erga alios, sed sui ipsius provenit, quia ratio ipsis monstrat, eos fore miserrimos, si vitam bestialiter indulgere velint. Quod si autem clanculum aliis nocere

pos-

possint, id religioni non ducunt, etiam si regulæ sanæ rationis & Scripturæ Sacræ eo ipso plane convellantur, modo potentia eorum & auctoritati, aliquid accedat, v. Dn. Præses *loc. alleg. §. 70.* Quis ergo destructo hac ratione omni Pietatis fundamento, fructus & officia pietatis in Atheo tali quærere veller?

§. XIX. Atheos *præcticos*, qui ore quidem Deum confitentur, & speculationibus multis, iisque inanibus, ac superstitiosis multis de Deo cogitant, sed operibus suis Eundem abnegant, omnes facile norunt, & ipsi Athei theoretici illos contemnunt. Graphice eos depingit Petrus *2. Ep. c. 3. v. 3. 4.* dum in extremis diebus illusores venturos esse asserit, qui juxta proprias concupiscentias ambulent & dicant: Ubi est polliceratio adventus Ejus? siquidem ex quo die Patres obdormierunt, sic permanent omnia ab initio conditionis. Breviter, quorum symbolum est cum Sardanapalo:

Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.
Cave tamen, ne putes atheos præcticos melioris esse conditionis, præ theoreticis, quod ore Deum esse fateantur, imo & in Christum credant, id est formulam confessionis Sectæ suæ recitare valeant; nec enim Deus talia respicit. Cor hominis, id est, voluntatem desiderat, non cerebrum. Fructus vitæ exigit, non labiorum, non cerebrinæ doctrinæ. Nec enim implicat, orthodoxum aliquem esse & simul Atheum præcticum, id quod experientia quotidiana abunde testatur. Non tamen sine causa mireris, cur magis exosi sint vulgo & superstitiosi athei theoretici, quam præctici? Sed facilis est responsio, id ortum suum a Papistico Clero duxisse. Athei theoretici ut plurimum subtilibus ingenis præditi sunt, atque adeo fabulas receptas

ptas a Clero Papistico confictas confutant, quo ipso auctoritati Ecclesiasticae, ut vocant, non parum decedit. Inter est ergo Hierarchiae, ne radices agat hoc malum & templo Dianae aliquid decedat. Contra Athei practici Clerum quocunque modo sibi devincire student, ut praetensam peccatorum remissionem & laudes non parcas post mortem in concione funebri obtineant. Quis vero navos aliquos in ejusmodi imbecilibus animabus non patienter toleraret? & quisnam de eorum salute desperare, auderet? Interim Minister Evangelicus, uti Atheismum utrumque odit, ita Atheorum utrorumque miseretur, eosque adhortando, admonendo, orando, rogando ad sanam mentem reducere pro gratia a Deo concessa studet. De tentatione Atheismi speculativi, qui etiam pios quandoque ad tempus afficit, hic non loquimur. Sed hanc ad forum Theologicum remittimus.

§. XX. Superstitio ab Atheismo utroque differt, quod Atheus theoreticus voluntatem divinam (quae Pietatis norma est,) plane non agnoscat, superstitiosus vero & Atheus practicus voluntati divinae aliquid superaddat, id est, nonnulla ad Pietatem pertinere existimet, quae revera tamen traditionibus hominum originem suam debent. Differt tamen & superstitiosus ab Atheo practico. Omnis Atheus practicus est superstitiosus. Sed non contra omnis superstitiosus est Atheus practicus. Potest enim hic aliquis bona fide errare, quod potissimum seductis accidit, ut in medio cultu superstitioso sincere Deum quaerant. Sed quod auctores primos superstitionis attinet, hi plerumque si non semper simul sunt athei practici. Ita enim ab initio mundi comparatum fuit cum illis, qui se aliorum Ductores & Doctores professi, ut neglecta simplici via a
C Deo

Deo præscripta cultum Dei in formam artis quasi redege-
 rint, auctoritatem suam supra ipsum Deum extulerint &
 hac ratione, quæ ambitio & avaritia exigebat, ab Auditori-
 bus obtinuerint. Examina cultum Patriarcharum, nec
 ceremonias, nec templa, nec peculiarem Cleri ordinem,
 nec alia invenies, sed simplicem pietatem, id est, confor-
 mationem actionum cum voluntate divina. **¶** Licebenim
 B. Lutherus jam tempore Sethi publicas conciones cepisse
 putet, dum locum *Genes. 4. c. 26.* vulgatam secutus ita
 verterit: *Zu derselbigen Zeit sieng man an zu predigen von
 des Herrn Nahmen / & in glossa subjunxit: man habe
 irgend ein Altarlein gebauet / dahin sie sich ver sammeln Got-
 tes Wort zu hören / uñ zubeten;* ab aliis tamen jam dudum
 ostensum fuit, textum velle, vel quod tum profanatum fuit
 rit in voçando nomen Domini, vel quod ceptum fuerit vo-
 cari de nomine Domini vid. *Dn. Præf. Tom. 1. obl. sel. obf. v. 8.
 6. 14. & 16.* Idno etsi ponamus, coivisse populum eumque
 publica doctrina institutum fuisse, non tamen exinde altar-
 is constructio, multo minus aliarum ceremoniarum initi-
 um derivari potest. **¶** Condonandus ergo hic est error B.
 Luthero, qui statum illum juxta nostros mores sibi bona
 fide concepit, sed non imitandus, aut defendendus. **¶**
§. XXI. Equidem non proscriptas volumus ex Ec-
 clesia omnes Ceremonias, cum iisdem hodie non magis
 quam in vita civili decoro carere possimus. **¶** Interim ta-
 men maximam circa easdem circumspectionem requiri-
 mus. **¶** Hæc in eo consistit, ut primum ceremoniæ, quan-
 tum fieri potest, (sed a principe non a Ministris Ecclesiæ)
 magis minuantur quam augeantur, ne animi auditorum
 iisdem nimium occupentur, & per consequens a cultu in-
 terno plane abstrahantur. **¶** Falsum enim est, quod com-
 mu-

communiter statuunt, pompam ceremoniarum facere aliquid ad devotionem promovendam. Etenim ubi major est pompa cultus divini, quam apud Pontificios? Deinde affectus humani moventur, fateor, sed hoc vergit ad superstitionem. Veræ autem devotioni non magis quid accedit, quam ut forte in vetulis propter flosculos oratorios aliquando lacrumæ excitentur. Deinde etiam Ministris Ecclesiæ incumbit, ut sæpius occasionem arripiant, Auditoribus suis præsertim simplicioribus sedulo exponendi, quod ceremoniæ illæ non a Deo sed ab hominibus, saltem ob aliquem ordinem & decorum sint institutæ, adeoque essentiam Pietatis & Christianismi neutiquam ingrediantur, imo & mutari iterum libere possint. Salutarem hæc de re dispositionem inseruit Potentissimus Monarcha Noster *Ordinationi Ecclesiastica Magdeburgensi Tit. 2. §. 1.* quæ & habetur in ipsa *Augustana Confessione art. 15.* verbis: *Von Keischen Ordn. von Menschen gemacht ic. doch geschicht Unterricht dabey.* An vero hæc dispositionibus se ubiq; conforment Ecclesiæ Ministri, dicant auditores. Certe si hoc debire fecissent, prout obstricti sunt, tanti tumultus non orti fuissent ex diminutione ceremoniarum, quantos subinde recensuerunt Scriptores historiæ Ecclesiasticæ. Denique non debent ceremoniæ invitis obrudi, *Aug. Conf. d. art. 15.* verbis: *daß man die Gewissen nicht damit beschwehren soll/ als sey solch Ding nöthig zur Seeligkeit.* Si enim hæc libertas non permittitur, plebs in opinionem deducitur, ac si necessariam Pietatis partem ceremoniæ constituant. *§. XXI.* Non est vero, ut hic nobis objicias, Deum tamen ipsum in Veteri Testamento tot ceremonias constituisse, & eum quidem in finem, ut eadem manu ductio

quædam essent populo Judaico ad cultum interiorē promovendum, Neque enim amplius sumus sub iugo Legis ceremonialis. In Veteri Testamento Deus ceremonias ipse ordinaverat; & ideo observari debebant, si quis se Voluntati Divinæ conformare volebat: In novo vero Testamento ceremoniæ homines habent auctores. In veteri Testamento erant servi: in novo liberi sumus *Gal. 4. v. 1. seqv.* In Veteri aderat umbra solum, in Novo adest ipsum corpus, *Coloss. 2. v. 17. Gal. 4. v. 9. Hebr. 10. v. 1.* In veteri tantum similitudo deprehendebatur pro tempore tum præsentē, & via Sanctorum nondum manifestata erat. *Hebr. 9. v. 9.* quæ in Novo Testamento omnia secus se habent. Ergo qui hoc modo veteri Testamento se tueri volunt, nimis clare produnt, quod veram Pietatem aversentur.

¶ *XXIII.* Videndum nunc, quomodo diversis temporibus loco Pietatis superstitio substituta & introducta fuerit. De Clero Judaico faciemus initium. Hujus officium in eo consistebat, ut monstraret auditoribus, intentionem Dei non esse, ut in ceremoniis institutis acquiescant, sed ut per illas ad officia Pietatis, id est, ad amorem Dei & proximi perducerentur. Quid autem faciebant? Non solum hoc intermittebant, sed & jugum insuperintolerabile auditorum humeris imponebant, novas traditiones effingendo, & qui has servabant, veros Israelitas esse deprædicabant. Audiamus de iis ipsum Salvatorem testem omni exceptione majorem. Irritum, dicit *Matth. 23. v. 6. seqv.* fecistis præceptum Dei propter traditionem vestram. Hypocrita, recte de vobis prædixit Elaias dicens: appropinquat mihi populus hic ore suo & labiis me honorat, ceterum cor eorum procul abest a me. Sed frustra me colunt

lunt docentes doctrinas, præcepta hominum. Adde *Marc. 7. v. 6. seqq.* integrum vero catalogum ejusmodi traditionum qui desiderat, evolvat *Matth. c. 23. integrum.* ubi longa serie recensentur.

§. XXIV. Ex adductis hisce locis simul colligere licet, quomodo hypocrisis a superstitione differat. Scilicet, qui dogmata humana ad salutem necessaria esse credit, supersticiosus est, quales erant Judæi colentes Phariseorum traditiones. Qui autem traditiones eas effingit, & per eadem præsumptionem pietatis & sanctitatis sibi conciliare intendit, hypocrita est. Unde Phariseos hypocritarum nomine insignit Salvator. Huc pertinent & illi, qui propter res indifferentes alios taxant, ac si pietatem lædant, seque ipsos ob omissionem ejusmodi rerum magis pios esse existinant, cum tamen, nihil minus sint. Tales iterum erant Pharisei male vertentes Christo, quod cum publicanis & peccatoribus cibum sumeret, *Matth. 9. v. 11. Luc. 5. v. 27.* unde hypocrisis fermentum Phariseorum vocatur, *Luc. 12. v. 1.* Paulus ejusmodi homines vocat fastuose incedentes, frustra inflatos, qui variis decretis alios tenent, ne tetigeris, ne gustaveris, neque contrectaveris, *Coloss. 2. v. 19. 20. 21.* Uno verbo: hypocritas appellamus, qui pii videntur, aut videri volunt, sed non sunt. Seu, qui Pietatem aliquam externam affectant deficiente interno fundamento. Quare hypocritæ non sunt confundendi cum *infirmis*, qui fundamento Pietatis gaudent quidem, ex conscientia erronea tamen haud raro illis rebus scandalizantur, quæ in feliciter & permixta sunt. Et in horum gratiam interdum ab ejusmodi rebus permixtis abstinere oportet juxta doctrinam Pauli *1. Corinth. 8. v. 9. Sqq.* neutiquam autem hypocritarum causa.

§. XXV. Revertimur ad scopum. Superstitionem in Judaismo regnantem manifestavit quidem & confutavit Salvator reducendo homines a ceremoniis veteris Testamenti ad viam simplicem, quæ in spiritu & veritate Deum colendum esse monstrat: Institerunt quoque Ejus vestigiis serio Apostoli, ut ex ipsorum scriptis dilucide apparet, nec non Doctores sequentium temporum, quamdiu scilicet Ecclesia Christi sub persecutionibus Gentilium pressa erat; Verum, postquam præcipue sub Constantino M. Episcoporum nomen non amplius onus, ut olim, sed dignitatem denotare incipiebat, & mundus in Ecclesiam intrudebatur, pristina simplicitas exosa fuit, ejusque loco Christianismus ceremonialis introductus. Episcopi & reliquus Clerus divitiis & opibus implebantur, & ergo de crassissima superstitione Pietatis vocem prædicare, incipiebant, ipsi vero Pietatem non erga proximum, sed ventrem suum exercere studebant. Eo enim tempore nondum valebat proverbium, quod plenus venter non studeat libenter. Qualis Pastor, tales oves. Quia itaque Episcopi a recta via diverterant, populus ipsos sequebatur, quippe qui indecorum censebat, si Pietate superiores superaret. Quid tandem? facilis est responsio. Introductus est Anti-Christianismus, & postquam Laicos Clerici multitudine superstitionis ratione quasi privarunt, ipsi præter regimen Ecclesiasticum ipsam quoque potestatem secularem Regibus & Principibus e manibus excutere annisi sunt. v. *Manzamb. de statu Imperii Germ. c. 5. §. 9. ibique Dn. Preses in nat. Conf. eund. in Tom. II, obser. select. obs. 8. §. 55. seqq.*

§. XXVI. Quid hac parte per Reformationem Lutheri aliorumque mutatum fuerit, ex historicis notum est.

No-

Nobis in presenti observasse sufficiat, non obstante illa Reformatione præcipue apud nos Lutheranos adhuc plurima vigere, quæ nil nisi meram superstitionem sapiunt, quæ Monzambanus *d. tr. c. 8. §. 7.* satyricè quidem, sed vere appellat *mania ceremoniarum ad aliquem cultus publici apparatus velicta*, divertendis simpliciorum animis, quorum captum nuda pietatis meditatio fere superat. Fateor quidem, non consultum fuisse, ut statim uno impetu omnia reformarentur, propter maximam cecitatem, qua laborabat vulgus; ast tamen nec e contrario, ut factum, subsequenti tempore talia denuo stabiliri, sed potius auditores sensim ad nuda pietatis meditationem assuescieri debuissent, quæ eorum captum minime superat. Sed hic pro aris & focus pugnatum fuit, si minima mutatio in adiaphoris (quæ ex omnium confessione talia fuisse) suscepta. Merentur, ut adseribamus, quæ hanc in rem habet B. Brunnem J. C. us & pius & prudens & Lutheranus *Jur. Eccl. L. 1. c. 1. §. 7.* *Ipsa, inquit, ceremonie Ecclesiastica, an ad edificationem Ecclesie, & pietatis tendant, nulli curæ fuit; (scilicet post Reformationem) Loco Psalmorum Davidicorum, qui in veteri Ecclesia quotidie cantabantur, introducta sunt alia non præ se ferentes Spiritum Davidicum; paucis Psalmis Davidicis jus indigenatus datum, sed loco psalmorum introducta est Musica organica instrumentalis, quæ non mentem moueat, sed aures mulceat. Omnis cultus noster consistit in auditu concionum, & usque sacre cene singulis annis tribus aut quatuor vicibus repetito.* Hæc ille. Non tamen & illud volumus, ac si Magistratus Evangelicus sine circumspectione statim ejusmodi ceremonias debeat abrogare. Prudentia & hic requiritur, quæ tamen non in Academiis docetur, sed in vita civili discitur. Intempestiva imaginum destructio non minima

cau-

causa ruinæ est imperii orientalis. Neque diminutione imprudente ceremoniarum aut abrogatione Pietas statim promovetur.

§. XXVII. Est & alius fons superstitionis, & (quæ nomen *Pietatis* falso mentitur,) impietatis erga proximum, scilicet prava consuetudo, *quæ veram Pietatem ex formula aliqua seu confessione orali, circa conceptum mysteriorum essentie Divinæ occupatam, metiri solet.* Exinde enim ita argumentantur: Ubicunque non est vera fides, ibi non est vera Pietas: Atqui in illis, qui nobiscum non habent eandem formulam, non est vera fides; Ergo. Minor superstructa est communi hypothefi, ac si fides primario in cerebro consistat: quod si autem illa corrui, uti ostendit Dn. Praeses in *Disp. de Fide Juridica c. a. passim*, conclusio quoque nullius est momenti. Interim plebis animi tam firmiter reperitur infixa ea hypothefi, ut licet videant, homines alterius confessionis opera veræ Pietatis edere, id est, proximum suum & per consequens Deum, sincero & infucato amore profequi, odio tamen internecino eosdem profequantur, imo haud raro dubitent, an eodem loco cum hominibus suæ confessionis citra impietatis notam sepeliri possint. Causam si desideras, est illa ambitio & dominantis libertas in corrupto Clero, (de hoc enim nobis ubique sermo est, non de veris Ecclesiæ Ministris,) qui principium politicum: *Divide & impera*, etiam ad arcana dominationis suæ pertraxit. Quo enim plures sunt sectæ, eo plures plerumque etiam dantur Papæ.

§. XXVIII. Sufficiant hæc de superstitione, tanquam re, quæ Pietati e diametro est opposita. Cum autem & aliæ dentur reliquiæ Papismi, quæ hominibus speciem Pietatis extrinsecus conciliant, revera tamen a Pietate profus

fis sunt diversa; haud abs re erit, ut ea paucis attingamus, ne facile credendo quis decipiatur. Huc pertinet primo *stupiditas*, quam in defectu iudicii ponimus, quando scilicet quis negotiis suis (qualiacunque sint) expediendis non sufficit, sed alio Ductore opus habet, & per consequens etiam dijudicare nequit, an hoc vel illud voluntas Divina ab ipso exigat, nec ne. Quo pertinet vulgatum. *Es muß wol wahr seyn/ es hats der Pfarre gesagt!* Solet quidem hæc stupiditas communiter *simplicitatis* nomine indigitari, (unde dicimus sancta simplicitas, item *es ist ein guter einfältiger Mann*/item *ein frommer Schimpfer*;) at abstinuimus illo vocabulo, quia & in bonam partem accipitur, & sic ambiguitate laborat. Quoties autem clara verba haberi possunt, ambiguus omnino est abstinendum. Diximus *stupidos alieno ductore* opus habere. Hujus officium in rebus ad Christianismum pertinentibus communiter Clerus Papisticus in se suscipit, quod uti simpliciter non improbamus, ita tamen e contrario evenire solet, ut minus periti vera statim Pietatis vestigia adesse judicent, si Ductoribus suis ad nutum obtemperant ejusmodi homines in actionibus externis. Egregie huc facit observatio Dn. Præsidis *in not. ad Monz. amb. c. 1. §. 8. p. 45.* de vera causa cur aliquibus Imperatoribus *Magnorum*, aliis autem *piorum* encomium tributum fuerit. Scilicet *Magnos* appellatos fuisse dicit, qui bello potentes erant, & clericis pecunias & honores abunde largiebantur, e. g. Constantinus M. Theodosius M. Carolus M. Otto M. *Pios* contra, qui mitis ingenii erant & ad imperii habenas non apti, & a Clero exerceri se patiebantur, e. g. Ludovicus *Pius*, de quo apposite ad rem Puffendorffius in *der Einleitung zur Historie* c. 5. §. 5. *daß Er mehr das Gemüth eines guten Priesters*

sters / als eines Kriegsmanns gehabt habe; licet adhuc de eo dubitari possit, an qualitates veri Ecclesie Ministeri, possederit. Plerumque autem talis stupiditas in superstitionem degenerat; unde iterum Dn. Præf. *loc. cit.* non habet, inquit, vera Pietas excessum, sed nimia Pietas Ludovici pietas non erat, sed superstitio.

§. XXX. Observa iterum, sed obiter saltim, calliditatem Cleri papizantis in explicatione S. Scripturæ. Christus a fidelibus requirit simplicitatem, id est, ne præter verbum Dei traditiones hominum normam Pietatis supponant. Pseudo-Clerus autem eam ita interpretatus est, ac si cœcæ obedientiam & dependentiam ab ejus traditis denotaret. Christus requirit, ut pii sint instar ovium, id est, ne egre ferant, si adversitates ob confessionem doctrinæ Christianæ sustinere ipsis contigerit. Pseudo-Clerus autem hunc sensum exinde eruit, vel ut auditores patienter ferre debeant, si non solum sæpiuscule, ab ipso condeantur, sed & haud raro plane deglubantur; vel ut stupiditatem ovium, (unde sunt tumores Schaff) imitentur. Christus jus sit, ut rationem captivam ducamus sub obedientia fidei id est, ut limites rationis & fidei agnoscamus, neque aliquid pro falso venditemus, licet illud sola ratione assequi non valeamus. Pseudo-Clerus autem exinde axioma statum formavit, ut adversus ipsius tradita, decisiones, canones, ne hiscere quidem licitum sit & quæ alia ejusmodi infinita adduci possent, nisi brevitati studeremus.

§. XXXI. Aliam eamque non genuinam speciem Pietatis porro reperimus in quibusdam hominibus, porrissimum in *Melanchoticis*, qui subinde de contemtu hujus mundi ejusque voluptatium, de fide vera, de abnegatione sui, de crucifigenda carne &c. non solum speciose loquuntur, sed

& actionibus suis ostendunt, quod cupiditates voluptatis
 iis non imperent, & proinde statim ab incautis pro ho-
 minibus vere piis venduntur, cum tamen ex sola tempe-
 ramenti dispositione hæc omnia proveniant. Quod si e-
 nim de contemptu divitiarum, quas forsitan possident, di-
 scursum formes, non ita promptam reperies responsum, aut
 saltem non adeo promptas ad erogandum manus: aut si
 de zelo intempestivo & parum christiano, vel de aliis af-
 fectibus, quibus reguntur homines parum voluptuosi, du-
 bium moveas, sæpe videbis & hos pro pietate ventitari.
 Provenit autem hæc deceptio ex erronea, licet frequenti
 hypothesi, solam voluptatem ejusque varias species Pietati
 adversari, ambitionem autem præprimis subtilem & a-
 varitiam non item. Unde simul apertum redditur, quam
 maxime inter sit, ut Doctores pietatis doctrinam de tem-
 peramenti hominum probe calleant, ne pios deprædi-
 cent, qui tales non sunt, nec pro impiis habeant, qui tamen
 in pietate serio se exercent, sed non ita feveris moribus sunt
 præditi. Manet siquidem & post conversionem homi-
 nis temperamentorum diversitas, quod in ipsis Apostolis
 deprehendimus, nec ergo in actionibus externis omnibus
 una regula præscribi potest. Utinam vero hæc ubique
 etiam in nostris Ecclesiis melius observarentur.

§. XXXI. Denique falsam speciem Pietatis aliquan-
 do ex paupertate oriri, addimus. Notum est proverbium:
Sine Cerere & Baccho friget Venus. A voluptatibus ergo sæpe
 nolentes volentes abstinent pauperes, quia nervus rerum
 gerendarum non sufficit. Quarunt etiam confortium ho-
 minum piorum, præsertim si sedationem famis ab eisdem
 sperant, omnesque piorum gestus externos simiarum in-
 star sedulo imitari norunt. Multos ejusmodi pseudopios

excitabat miraculum Christi panibus paucis multitudinem plebis cibantis, Quos & propterea sapientissimus Salvator severe norabat. Hujus prudentiam & hodie imitari debent Doctores Pietatis, ut pauperibus subveniant, sed non turbam eorum imprudenter alliciant. Potest pauper quidem pius esse, sed non omnis pauper pro tali habendus est, & paupertas in multis est irritamentum ad hypocrisin.

§. XXXII. De eo hic quæri solet: an Atheismus sit deterius vitium quam superstitio? & illiquidem, quorum inter est, Laicos in superstitutione detineri, affirmativam magnam fiduciam amplectuntur; nos autem negativæ subscribimus, atque superstitutionem & atheismum etiam theoreticum pari passu ambulare certo persuasi sumus. Ipsi homini his vitii laboranti unum æq; noxium est ac alterum. Intuitu autem Reipublicæ putamus huic per superstitutionem plus noceri, quam per Atheismum speculativum per ea, quæ latius docuit doctissimus Bælius in *cogitationibus promiscuis de Cometa*. Confer. Dn. Præf. *Introd. ad Phil. mor.* c. 31. n. 790. seq. Quamvis enim Schweder *Introd. in jus publ. part. spec. Sect. 1. c. 5.* aliique ibidem allegati exempla afferant, quod superstitio interdum Reipublicæ præsidio fuerit; atheismus nunquam; facile tamen hoc dubium ex vulgato illo convelli potest, non esse faciendâ mala, ut bonum exinde eveniat. Sane quemadmodum Atheus theoreticus clanculum delicta committere non debitat, ut supra ostensum; ita superstitiosus delinquit publice, imo hic eo magis ad ea fertur, dum putat eorum remissionem per observantiam cultus externi & traditionum humanarum facillime obtineri posse. Ob solum etiam Atheismum speculativum aliquem pœnis humanis sub-

jici posse, negamus contra Schwederum *loc. cit.* nec non Pufendorffium *de officio Hom. & Civ. L. I. c. 4. §. 2. in fin.* ita tamen ut Principi liberum sit emigrationem Atheo injungere, si ex utilitate Reip. non esse credat, ut in eadem toleretur. Quod si delicta admiserit Atheus, (quorum etiam referimus disseminationem Atheismi præprimis post interdictum) sine dubio pœnis afficiendus, sed tunc non amplius propter solum Atheismum, sed propter turbationem publicæ tranquillitatis, quam tueri Principis est, plectitur. Idem de supersticioso judicium esto.

§. XXXIII. Vidimus hæctenus, quod & apud Philosophos & in S. Scriptura voce *Pietatis* amor denotetur, atque sic iterum habes exemplum concordie rationis & fidei. Ordo autem postulat, ut nunc denique etiam subjungamus, quid JCI per eandem intelligant, hoc enim præcipue instituti nostri est. Prout vero alias jus Romanum vetus, quod in Pandectis per centones nobis exhibuit Tribonianus sub nomine juris civilis, aut mediæ Jurisprudentiæ, juri noviori, quod in Codice & Novellis habetur, tanquam Justiniano strictè sic dicto opponi consuevit: Ita & nobis hic distinctè procedendum erit, scilicet, ut ante omnia dispiciamus, quo sensu JCI veteres, qui in Pandectis referuntur, Pietatem acceperint, deinde autem, qua ratione hic sensus in Constitutionibus Imperatorum admodum corruptus fuerit, subjungamus.

§. XXXIV. Prius quod attinet, ante omnia supponendum est, JCros, quorum fragmenta Pandectæ exhibent, fuisse Philosophiæ peritissimos, & pleraque ex norma & dictamine rationis decidisse, non ex Lege scriptas. Unde etiam tot dissensiones inter ipsos, imo peditiales. Sectæ fuerunt, quæ in quaestionibus nonnullis paulo intricatiori-

bus in diversissimas plane abierunt sententias. Interim quia tamen Philosophi fuerunt, significationem vocum retinuerunt, quæ aliis usitata fuit: Unde thesis esto: JCI Romani veteres per Pietatem æque ut Philosophi nihil aliud denotant, quam amorem rationalem, sive, ut termino magis noto rem efferamus, officia humanitaris ex amore profluentia. *v. L. 5. §. 2. ff. de agnosc. & alend. Lib. ibi. cum ex equitate hæc res descendat, charitateque sanguinis.*

§. XXXV. Thesis hæc ex inductione exemplorum facillime probari potest. *Patria potestas, inquit Marcianus, in L. 5. ff. de L. Pompeja de Parricidis, in Pietate debet. non atrocitate consistere, & sic latronis magis, quam patris jure enim egisse asserit, qui in venatione filium necaverat, quod novercam adulterasset, qui propterea etiam jussu Hadriani in insulam deportatus. Papinianus in L. 22. §. fin. ff. ad L. Jul. de adult. ideo Patri omnem adulterum in filia deprehensum occidere concessum esse ait, quod plerumque Pietas Paterni nominis consilium pro liberis capit, mariti autem calor impetus facile decernere solet, conf. L. 1. §. 5. inf. ff. de lib. exhib. ibi: ne acerbe patriam potestatem exerceat.* Eandem Pietatem a Matre, & vicissim a Liberis requirunt Leges non solum erga Patrem, sed & erga Matrem, non modo a Liberis paganis, sed & iis, qui militiam sequuntur, quibus alias varia iura singularia præcipue in testamentorum conditione indulta erant. De Matre *v. L. 31. §. 6. ff. de Neg. gest.* aliosque textus, quos capite sequenti allegabimus. De Liberis *L. 1. & L. 10. ff. de obs. Par. & Patron. præst. ubi impiæ manus vocantur, quæ contra Parentes elewantur, (d. L. 1. §. 2.) & liberos Parentibus Pietatem debere asseritur. Idem quoad libertos disponit L. 9. ff. d. r. add. de Liberis L. 5. §. 15. ff. de agnosc. & alend. liber.*

§. XXXVI.

§. XXXVI. De Pietate Mariti erga uxorem, Vitrici e. ga privignas, consanguineorum proximorum erga se invicem, Donatarum erga donantem &c. textus iidem occurrent cap. sequenti. Conf. Brunnemann, *ad L. ult. ff. fam. hercisc.*, ubi de Pietate inter fratres dividentes hereditatem paternam agit, nec non ad *L. i. C. de negot. gest.* ubi pietatem de affectione domestica interpretatur; Unde jam facile liquet, quisnam verborum, quæ in *L. 15. ff. de condit. instit.* habentur, (scilicet ea, quæ laudant pietatem, nos facere non posse moraliter,) genuinus sensus haberi debeat. Nempe prohibita esse omnia, quæ ejusmodi amorem erga alios laudant.

§. XXXVII. Quantum ad Constitutiones Imperatorum Christianorum in Codicem relatas attinet, non quidem negabimus, vocem Pietatis aliquando eodem sensu accipi, quem veteres Icti ei attribuerunt. Quemadmodum autem jam supra ostendimus, a temporibus Constantini M. verum cultum divinum in meram superstitionem conversum fuisse: ita quoque Pietati nova significatio superaddita, & per eam omne id, quod ad superstitionem faciebat, denotatum est. Clamant id infinitæ Leges Codicis, ex quibus speciminis loco in præsentî allegasse sufficiat *L. 42. C. de Episc. & Clericis*, quæ est Justiniani, ubi Pietati adscribitur, si quis *pro salute anime suæ, ut eidem consulat, illamq. salvam faciat*, Ecclesiis aliquid largitur. Stabilita est hæc Pietatis significatio per jus Canonicum, eaque ipsa tantas Clero in papatu divitias peperit quibus adhuc hodie gaudet, ipsique Principibus formidabilis haud raro existit. Unde forsan phrasî: *pia fraus*, originem duxit, cujus sensus hic est, quod Clero quocunque modo per ias & nefas sibi aliquid arrogare liceat. Nata quoque

exinde doctrina de piis causis eorumque privilegiis & iuribus, quæ a Jctis Protestantibus improvide admodum in Commentarios suos illata est, quod ipsum in aliis etiam materiis factum. Hoc unicum hic observare liceat, graviter hallucinari eos, qui *Justinianum orthodoxum*, i. e. vera Religionis Christianæ dogmata professum esse, asserere non erubescunt. An enim id Scripturæ sacræ convenit, quod per relicta ad piis causas salutem animæ consequamur? an id, quod Papa sit sanctissimus, & caput omnium sanctissimorum Dei Sacerdotum, quale elogium ipsi tribuit Justinianus in *L. 7. C. de SS. Trinitate*; an id, quod Ecclesiæ nomine templum ex lapidibus confectum designetur, uti fit in *l. 1. C. de SS. Eccles.* & quæ sunt hujus generis alia. Ergo cum Justinianus se *pium* scribit, id superstitiosum denotat. Non minor est error, quem aliqui tradere solent, *posse nos omnia ex Corpore Juris haurire, quæ ad salutem necessaria sunt.* Ubi enim de regeneratione, illuminatione & sanctificatione tanquam columnis Christianismi in Corpore Juris quicquam reperitur? Sane, qui ejusmodi doctrinas fovunt, nimis aperte se produnt, quod per fidem nil nisi opus cerebri & intellectus intelligant, atque adeo seipos & alios misere decipiant.

§. XXXVIII. Relicta ultima significatione nos in presenti tantum de Pietate Juridica agemus, quatenus amorem erga alios exercendum denotat. Unde simul patet, cur in rubrica disputationis *veræ* Pietatis Juridicæ mentionem fecerimus. *Falsæ* enim *Pietatis*, aut si mavis, *Impietatis* *peiarum* *causarum* enucleationem aliorum diligentia relinquemus.

CAP. II.

De

VERA PIETATE JURIDICA
IN SPECIE.

SUMMARIA.

Connexio cum capite precedente. Obligationes duplicis sunt generis. §. I. Methodus dicendorum. §. II. An & quatenus aliquis ad officia pietatis invitus adigi possit? ubi primo de Parentibus & liberis. §. III. Obligatio Parentum ex iure natura, ubi inquiritur, an & quousq. Legitima liberorum ex hoc iure profiuere dici queat? §. IV. Obligatio Parentum de iure civili. §. V. Liberorum de iure natura. §. VI. & de iure civili. §. VII. Non distinguitur hic Leges civiles, an filius sit paganus, an miles. Nec an parentes sint honeste vita, an delictorum convicti. §. VIII. Adducuntur plures conclusiones ex hoc obligationis fonte profuenter. §. IX. & XI. Obligatio Patroni erga libertum. §. XI. Obligatio libertorum erga Patronos. §. XII. Obligatio fratrum sororumq., quam solum imperfectam esse ostenditur, refutatis dissentientium opinionibus. §. XIII. Obligatio donatarii erga donatorem. Donatarius illum alere non obstringitur. Refutantur dissentientes. §. XIV. Resolvitur dubium apparenter obfians & explicatur, quomodo locutio: cogere aliquem invitum ad officia pietatis sit intelligenda. §. XV. Secundum traditionis membrum, an is, qui officia pietatis alteri exhibuit, exinde actionem consequatur? quod in genere negatur. §. XVI. Natura negotiorum gestiois. Animus donandi in dubio non presumitur. §. XVII. Exceptio in personis conjunctis. §. XVIII. Agitur primo de matre & avia, negotia filiorum aut nepotum gerentibus. Proponitur casus l. 34. ff. de negot. gest. cum questionibus exinde promanantibus. §. XIX. Resolutio harum questionum. §. XX. Distinctio Doctorum an in personam filii, an vero in res ejusdem impense erogata fuerint. §. XXI. Conciliatur L. ii. C. de neg. gest. cum l. 34. ff. eod. §. XXII. Dubium, quod circa casum aliquem particularem ex cit. l. 34. ff. de negot. gest. remanet. Explicatio ejusdem a Glossa

E

ad-

adducta. §. XXIII. que examinatur & maximam partem reicitur. §. XXIV. De Matre filius tutorem petente & Tutores ejus tanquã suspectos postulante. §. XXV. Non solum matri & avia, sed aliis quoque personis, que pietatis intuitu aliquid in alterius utilitatem gerunt, actio eo nomine denegatur, quod exemplis ostenditur. §. XXVI. Vitricus in dubio pietatis causa quid fecisse non presumitur. §. XXVII. Ostenditur hãc occasione differentia inter matrem & aviam, & reliquas personas conjunctas. In ultimis pietatis presumptio in dubio pariter locum non habet, quod ex Legibus probatur. Quomodo limitanda sit assertio DD. inter personas conjunctas animum donandi presumi statuendum. §. XXVIII. Respondetur ad dubium ex l. 14. §. 7. de religiof. §. XXIX. De Marito erogante impensas in curationem uxoris agra ejusque defuncte funerationem. §. XXX. De Liberto petente Tutores liberis impuberibus Patroni. §. XXXI. De Tutore impendente aliquid in utilitatem pupilli, ut & de domino ratione expensarum, quas in curationem egrotantis famuli fecit. Resicitur opinio communis. §. XXXII. De dote, nec non de legatis piis locis indebite solutis. §. XXXIII. An illi, qui ex pietate gerit, contra prohibentem actio negotiorum concedatur? §. XXXIV.

Quinam genuinus sit vocabuli *Pietatis* significatus, capite præcedente vidimus. Cum autem Jurisprudencia inter disciplinas practicas primum locum obtineat, quatenus de moralitate actionum humanarum in foro civili quaeritur, atque adeo illa circa effectus negotiorum quam maxime occupata sit; nunc porro progrediendum erit, & quidnam intuitu officiorum pietatis justum injustumve dicatur, ex principiis juris investigandum. Notum quippe est, obligationes hominum duplicis esse generis, *perfectas* alias, ad quæ invitus quoque adigi potest, *imperfectas* autem alias,

lias, quas quidem jus naturæ pariter atque civile ab omnibus exigit, interim tamen, si spontè non præstantur, remedia coactiva, quas actiones in statu civili vocamus, ad easdem exigendas non concedit, sed pudori cujuslibet illas relinquit. Unde, quod dici solet de Actoribus, legitimis probationibus destitutis, *non tibi jus, sed probatio deficit*: illud in hujuscemodi casibus verbis paululum mutatis ita applicari potest, ut jus quidem tibi suppeteret, actionem verò deficere dicatur.

§. II. Vides hinc methodum eorum, quæ de vera pietate juridica dicenda restant. *Primò* enim inquirendum nobis erit, *an & quatenus aliquis ad pietatis officia, quæ in jure commemorantur, invitus etiam adigi possit?* Deinde verò proximum erit, ut subjungamus, *an is, qui officia pietatis alteri spontè exhibuit, exinde adversus alterum, cui illa officia exhibitæ sunt, actionem in foro civili consequatur?* His enim probè expensis, nihil remansurum esse credimus, quod exinde resolutionem accipere haud queat. Et simul in compendio videri poterunt, quæ aliàs per totam Jurisprudentiam dispersa deprehenduntur, & à Commentatoribus non minus obscurè, quam sine justis fundamentis hinc inde tradi consueverunt.

§. III. Esto igitur primum caput, *an & quatenus aliquis ad pietatis officia, quæ in jure commemorantur, invitus etiam adigi possit?* Initium faciemus à Parentibus & liberis, atque obligationibus inter hos mutuò intercedentibus. Patres liberis ad alimenta & educationem obstringuntur, cujus obligationis fundamentum, rejectis aliorum opinionibus, ex præcepto Legis naturalis de officiis humanitatis, proximis præcipue cognatis exhibendis, deducit Dn. Præses *Instit. Jurispr. diu. l. 3. c. 4. § 35. seqq.* Quoniam ergo cap. præc.

pietatem in jure pro officiis humanitatis seu amoris accipi ostendimus; hinc sine dubio suppeditatio illa alimentorum & educatio sobolis primum inter officia pietatis paternæ locum sibi vindicabit. Sed tamen ita simul, ut obligatio perfecta subsit, quæ adversus patres talia denegantes iusta remedia suppeditat.

§. IV. Est autem hæc obligatio aliter consideranda quoad *jus naturale*, aliter vero intuitu *Legum civilium*. Priori casu Pater ad subministrationem alimentorum non ulterius obstringitur, quam quousque pietatis ratio id exigit, id est, ne dubium per æquæ dubium explicasse videamur, quamdiu liberi nondum sunt in ea conditione, ut sibi ipsis alimenta comparare valeant. Neq; enim officium paternum aliter considerandum esse videtur, quam remedium aliquod subsidiarium, ad quod, ipsis hoc docentibus Legibus civilibus, non recurritur, quoties ordinaria remedia ad scopum consequendum suppetunt. Generavit Pater filium & propterea etiam curare debet, ut utile societatis humanæ membrum evadat, & porrò, ut ejusmodi artibus & scientiis probe imbuatur, quæ ad panem quotidianum acquirendum sufficient. Obtento autem fine ipsam causam efficientem placide conquiescere universa Metaphysicorum schola cantat. Ex quo simul planum redditur, Jus naturæ *portionem liberorum legitimam*, quam Leges civiles inveniunt, protinus ignorare, & simul opinionem eorum, qui eandem juris naturalis esse nescio, ex quibus fundamentis afferunt, omni profus ratione destitutam collabascere, qui præterea ex dispositione ipsarum Legum Romanarum, milites a necessitate relinquendi liberis Legitimam eximentium, facile convinci possunt, nisi Leges suas Romanas aliquid juri naturæ adversum conti-

tinere asserere velint, quod difficulter ab illis sperandum. Porro & hoc consequitur, sententiam aliorum, qui ad minimum Legitimam eatenus juris naturæ esse contendunt, quatenus alimenta sub se complectitur, minime esse universalem, sed eo tantum casu veram; si liberi inopia premantur & sibi ipsis prospicere nequeant. Examina hæc juxta focalitatis normam, & evidentiam statim deprehendes: Nostrium enim non est, prima principia in præsentia recoquere. Vide *interim disput. inaug.* Dn. Riese sub Dn. Præsid. *habitam de Legitima viventis c. 2. §. 23, 24, 25.*

§. VI. Discedunt autem hic Leges Romanæ. Sed verò non tam juri naturali adversum, quid statuunt, quam potius eidem nonnulla superaddiderunt, quod facere possunt. Ira enim ex primis earundem lineis notum est, patres non solum, sed ipsas quoque matres descendentijs suis immediate eos attingentibus; pro numero liberorum primi gradus, quos in ulterioribus gradibus existentes representant, vel tertiam, vel dimidiam quoque partem facultatum ad minimum in testamento relinquere debere, nisi impietate suâ hî beneficio legum se indignos reddiderint, de quo mox videbimus. Quod si hoc facere negligant, *contra officium egisse* (unde testamentum *inofficiosum* audit,) testamentum non ex officio pietatis fecisse: *l. 2. ff. de inoff. test.* imo injuriam adversus liberos induxisse & maligne circa sanguinem suum judicium intulisse, *l. 4. ff. eod.* dicuntur. Neque hæc in nudis verbis atque formulis loquendi divinis subsistunt, sed effectu gaudent, id est, liberis ejusmodi testamentum in pietatem impingens, querela inofficiosa rescindere concessum. Quidni ergo parentes invitati etiam ad pietatis hoc officium obstricti dici debent?

§. VII. Obligationem autem e contrario recipiendam

quoad liberos hic requirunt tum leges naturales, tum civiles. Maxima per educationem præcipue beneficia (majus quid enim adest, quam nudum officium) humanitatis, a parentibus acceperunt liberi. At vero socialitas salva esse non potest, nisi erga benefactores nos gratos exhibeamus. In jure ergo naturæ fundatum est, ut reverentiam perpetuam liberi parentibus exhibeant, non solum quamdiu hi onere educationis actu afficiuntur, sed tunc quoque, quando illo ob conditionem liberorum jam sunt exempti. Manet enim beneficium, quod ab initio tale est, etiam si cum temporis perpetuitate non sit conjunctum. Quænam exinde speciales conclusiones, quoad consensum paternum in matrimonii liberorum adhibendum, quoad alimenta parentibus ad inopiam reductis exhibenda, aliaque innumera alia, derivari possint, per se patet, atque ab illis fufius tradi consuevit, qui singula singularum personarum officia explicare occupantur, ad quos hac parte nos pro instituti nostri ratione remississe sufficiat. Obligatio itaque utrinque firma deprehenditur. In eo tamen differentia subesse videtur, quod in liberis ea tantum sit imperfecta, secus atque in parentibus. Officia enim ad gratitudinem restandam omnia de jure naturæ tantum sunt imperfecta. Unde liberi sine consensu parentum nuptias contrahentes, graviter quidem peccant; Parentibus tamen rescindendales nuptias facultas non superest. Idem de alimentorum denegatione statuendum.

§. VII. Ulterius autem hic denuo progrediuntur leges civiles atque obligationem liberorum, novum vinculum eidem superaddendo, plenam & perfectam efficiunt. Tenentur ergo liberi ad alimenta parentibus vicissim subministranda, sed hoc tamen non aliter, nisi egestate labo-

rent

rent, de quo pietatis officio, pariter ut de eo, quod Parentes liberis exhibere teneri diximus in præcedentibus, fufe agit *l. 5. ff. de agnosc. & alend. liber.* adde *l. 5. C. de patr. potest.* Neque hic distinguitur, an adhuc in potestate patris existat filius, an fuerit emancipatus, quod tamen alias ratione successionis maximum momentum faciebat. Clare hanc rem decidit Ulpianus in modo *cit. l. 5. §. 13. de agn. vel al. liber.* *Si impubes sit,* inquit, *filius emancipatus, patrem in opem alere cogetur. Iniquissimum enim quis merito dixerit, patrem egere, cum filius sit in facultatibus.* Neque hæc de liberis primi gradus solum exaudienda esse docent juris principia, quæ filiorum nomine omnes descendentes comprehendunt. Facit huc *§. 17. d. l. 5.* ubi idem Ulpianus *rescriptum esse dicit, heredes filii ad ea præstanda, que vivus filius ex officio pietatis sua dabit, inuitos cogi non oportere, nisi in summam egestatem pater deductus est.* Hoc enim idem prorsus est, quod de ipsis filiis paulo ante affirmaverat. Nam & hi ad alimenta parentibus non tenentur, nisi ad summam egestatem deducti sint, id est, si seipso alere non possint. Neque ergo opus fuisse, ut citatis verbis in heredibus filiorum diversum quid obtinere innuisset, quin potius eandem in filiis eorumque heredibus rationem militare convenientius dixisset.

§. VIII. Habent alias milites multa peculiaria præ paganis in jure Romano. Ea tamen non eousque extendenda, ac si ideo liberi milites ab officiis pietatis parentibus præstandis excepti essent. Hæc enim qualitas aliqua accidentalit & diversum ab aliis vivendi genus subvertere nequit. Quæ itaque in genere asseruerat Ulpianus in *l. 1. pr. & §. 3. ff. de obsequ. par. & patr. præst.* etiam militibus pietatis rationem in parentes consistere debere, & hinc si filius miles aliquid in patrem commisit, pro modo delicti puniendum esse: Item: indignum militia in-

*dicandum esse, qui patrem & matrem, a quibus se educatum dixerit, maleficos appellaverit: Ea in cit. l. 5. §. 15. de agn. lib. propius ad pun-
ctum alimentorum applicat, sustinens, pietatis existimare
rationem, quod a milite quoque filio, qui in facultatibus sit, parentes exhi-
beri debeant. Quid? quod nec eo casu, si parentes delicti a-
licujus damnati sint, hoc vinculum cessare haud obscure
colligi possit ex l. 5. C. de Obsequ. patron. prest. argumento a
minori ad majus desumpto. Libertos etenim paternos &
liberis damnatorum (scil. Patronorum) consuetum obse-
quium præstare debere ibidem expresse habetur. Quidni
ergo hoc & de liberis, qui arctiori adhuc vinculo præ liber-
tis tenentur, affirmandum foret?*

§. IX. Diffundit se hoc argumentum in plurima,
specialioria, quæ tamen singula recensere, nimis quantum
a brevitate scopo, quem præ oculis habemus, aberraret.
Paucis ergo rem quadantenus illustrasse nobis sufficiat. Ita
autem generaliter rem efferemus, filium nihil omnino ad-
mittere posse, quod ulla ratione pietatem parentibus de-
bitam lædere videatur. Jus sibi ergo paternis obtem-
perandum, mores juxta parentum præscripta componen-
di, & quæ ex bonis liberorum emolumenta concedunt
Leges, ipsis nequiquam adimenda vel intervertenda.
*Si filius Patrem aut matrem, quos venerari oportet, contumeliis afficit,
vel impias manus illis infert, Præfectus urbis delictum ad publicam pie-
tatem pertinens, pro modo ejus vindicat, l. 1. §. 2. ff. de obsequ. Par.
& Patr. prest. ubi obiter notandum, quod publica pietas in-
terdum quoque in jure Romano idem, quod publica uti-
litas, seu publicum interesse, indiget. Quibus omninò
consona sunt, quæ Imperatores Alexander, Valerius &
Gallienus Constitutionibus suis prodiderunt in l. 3. & 4. C.
de patr. potest. concedentes patri jus castigandi filium, si pie-
ta-*

tatem eidem debitam agnoscere detrectet, simulque Magistratui injungentes, ut laesam pietatem severius vindicet, si provectam ad inclementiores injurias filiorum improbitatem deprehenderit.

§. X. Ex eodem fonte profluit, quod famosam actionem liberis contra Parentes mouere non sit concessum, *l. 1. ff. de dol. mal.* quamvis hi per Procuratorem judicium accipiant, cum licet in verbis Edicti non habeantur, tamen ipsa ex opinione hominum non effugiant infamiam notam, *l. 2. ff. de obsequ. par.* Idem de doli aliaque exceptione, quæ parentis opinionem apud bonos viros suggillat, disponit *l. 4. §. 16. ff. de d. mal. & met. except.* Eadem causa est, quæ liberis adversus Parentes ex capite prætensæ læsionis restitutionem propter personæ reverentiam denegat, juxta *l. ult. §. f. C. qui & advers. quos in integr. restit.* Et è contrario parentibus necessario (nisi justæ causæ adsint) legitimam hereditatis portionem relinquendam esse dicitur. *Sola est*, inquit Justinianus in *Nov. us. c. 5. nostræ Serenitatis intentio*, à parentibus & liberis injuriam præteritionis & exheredationis auferre. Considerare namque debent Parentes, quia & ipsi filii fuerunt & eadem à suis parentibus speraverunt. Et similiter, qui nunc filii sunt, debent studere Parentum animos sanare, quia & ipsi parentes fieri desiderant, & à suis filiis optant honorari. Hæc sanè nihil, nisi mutuam pietatis observantiam inculcant parentibus & liberis, licet pro more suo Justinianus, vel ejus nomine Tribonianus, locò simplicis vocabuli pietatis multis verborum phaleris usus fuerit. Alia cumulare superfedemus. Continentur enim sub generali *l. 9. §. 10. ff. de obsequ. par.* ad pietatem liberos parentibus adstrictos esse, bonumq; personam illis semper honestam & sanctam videri debere.

§. XI. Prout autem vita duplex esse dicitur Jctis Romanis, *naturalis & civilis*, id est, vita propriè sic dicta & libertas: ita quoque duplicis generis parentes & liberos, & porro duplicia officia pietatis apud eosdem deprehendere licet. Supponendi tamen sunt termini habiles. Neque statim enim quæ Libertus Patrono debet, illi ab hoc vicissim sunt præstanda. Præcipuum autem pietatis officium à Patronis libertis exhibendum in subministracione alimentorum consistit. *Alimenta*, dicit Modestinus in *l. 6. ff. de agn. & al. lib. libertò petente, non præstandò Patronus, amissionè libertatis causa impositorum*, (id est, operarum) & *hereditatis liberti punietur*. Quid verò est, quod statim subjungit Modestinus: *Non autem necesse habebit præstare, etiamsi potest*. An ergò Patronus jure perfectò non obligabitur ad alimenta præstanda? Glossa ad hunc locum duplicem affert interpretationem. Et juxta alios quidem verba: *etiamsi potest*, idem significare dicit, ac *si libertus sibi sufficere potest*. Sed hæc interpretatio contextui & verbis proximè antecedentibus liquidò repugnat, quæ de Patrono, non autem de libertò loquuntur, neque de tali casu ratio dubitandi suberat. Ergò secunda forsan melior erit, quæ verbis: *etiamsi potest*, hanc locutionem: *si vult hic jura perdere, æquipollere* asserit. Et omnino sic se res habet: Non vult Modestinus actionem dari libertò adversus Patronum de præstandis alimentis, sed saltem exceptionem impietatis, si patronus petat operas aut hereditatem liberti.

§. XII. Plurima verò, imò non erravero forsan, si omnia dixerim, quæ ad pietatem liberorum referebamus, ad libertos quoque applicari possunt. Unde fit, quod in titulo *de obsequio parentibus & patronis præstando*: utriusque officia simul tradantur, & præterea singuli textus, quos
jam

jam ante §. 10. allegavimus Patronum parenti semper & ubiq; adjungant. Quibus addendi textus *l. 1. 2. & 3. C. de obsequ. Patron. prest.* aliique, qui liberto Patronum privatâ, ut olim erat, autoritate in jus vocare, non minus ac filio interdunt, è contrario autem Patrono Liberto ob debitum convento beneficium competentia concedunt, argumento iterum à Parente ad Patronum deducto, conf. §. 38. *f. de act.* De jure revocandi bona à liberto in fraudem portionis Patrono debitæ alienata, res pariter nota est, & consuli potest de ea fufius Peretz *ad tit. C. si in fraud. Patron. alien. fact.* conf. Gothofred. *ad rubr. C. de bon. libert. & in genere tot. tit. ff. & C. de Jure Patronatus, de obsequiis Parentibus & Patronis prestandis, &c.*

§. XIII. De Pietate, quam fratres sororesque sibi invicem debent, expressis quidem verbis nihil dispositum reperitur in Legibus Romanis; nihilominus tamen & hisce in casu inopiæ onus alimentandi incumbere ex legum argumentis asserunt DD. v. *Surdus de alimentis tit. 1. qv. 25. Struv. S. I. C. Exerc. 30. tb. 78.* Provocant autem ad *l. 13. §. 2. ff. de admin. & peric. tut.* nec non ad *l. 1. §. 2. ff. de Tutel. & rat. distrab.* in quarum utraque dicitur, quod Tutor sorori pupilli, quæ aliter se tueri non potest, alimenta rectè subministrer, neq; adeò propterea actionem Tutelæ timere opus habeat. Rectè quidem. Hic enim sensus est allegatarum Legum. Sed tamen exinde nondum inferri posse videtur, quod frater à fratre *jure perfectô* ejusmodi alimenta prætere tendere possit, inque ea sententia nos ulterius confirmat, quoniam Leges Romanæ in casu Legitimæ portionis in testamento relinquendæ satis notabilem inter Parentes & fratres differentiam constituunt, permittentes, ut frater fratrem sine ulla causâ expressâ planè prætereire eique ex-

traneum heredem præferre possit, quod ipsum quoque à ratione non abludit, siquidem Parentibus liberi ad gratitudinem, fratres autem sibi invicem ad simplicem tantum amicitiam obligantur. Adde quod iudicium de alimentis saltem inter parentes & liberos concedatur. Nihil ergo deficiente textu & ratione juris Surdi aliorumque apud nos valet autoritas. Nec relevat, quod tamen in citatis Legibus mater & soror jungantur; exinde enim nondum inferri potest, eandem esse circa matrem & sororem rationem, sed iste legum sensus videtur, quod sicuti matri filius ad alimenta jure perfectò tenetur, ita quoque idem sorori, sed si velit, alimenta non injustè suppeditet, qui sensus est etiam verborum ult. in l. 1. §. 2. de tutela & rat. distr. quin imò per contrarium putat posse cum tutore agi tutela, si tale officium prætermiserit. Accedit, quod verba legum non sint dispositiva, atq; adeò ex aliis Legum fontibus interpretationem capiant, quæ tamen, ut monstravimus modò, longè est diversa. Ceterum quoad remotiores consanguineos obligationem imperfectam tantum adesse, Doctores communiter consentientes deprehendimus v. quos allegat Struvius cit. Ex. 30. tb. 78. licet Surdus iterum sine ratione dissentiat.

§. XIV. Videamus jam porrò, quid *Donatarius* benefactori suo debeat. Ad gratitudinem & pietatem eundem adstrictum esse, nemo facile negabit; sed in eo saltem residet quæstio, an donator jure perfectò aliquid ab illo prætereundum valeat. Sanè, si juxta Legis naturalis placita rem consideres, jure tantum imperfecto gaudere videtur, hæc enim donatarii pudori reliquerunt, quomodo erga Donantem se exhibere velit. Paulo tamen aliter de jure civili dicendum erit. • Brevibus rem

rem expedire possumus, ita enim expresse Justinianus in *l. 10. C. de revoc. donat.* fanciuit, vt si donatarius ingratus existat, & inter alia *impias manus* donanti inferat, hic beneficium in ipsum collatum ex postfacto revocare queat. Alias tamen causas, præter ibi expressas, non admittimus, licet dissentientem videamus Clarum §. *donatio. qu. 21. n. 2.* & Struvium *Ex 40. sb. 15.* nitentes claris *d. 1. 10.* verbis, ibi: *ex his tantummodo causis.* Neque enim est, ut Legulejismum nobis imputes, qui non attenta legis ratione clara solum ejusdem verba crepat. Admittimus lubentes rationem extensionem in quibuscunq; legum generibus; sed simul tamen nobis constat, in Legislatoris quoque potestate positum esse, ut interdum extensionem legis prohibeat, quod hic factum esse, nemo inficias ibit. Unde hanc nostram sententiam recte defendit Carpzovius *p. 2. const. 12. def. 21.* Eodem itaque modo fallitur idem Struvius *cit. loc.* & quod magis est, ipsa Glossa *ad d. 1. 10.* putans, donatarium donatori ad inopiam redacto ad alimenta perfecte obligari, ita ut si dengerentur, pariter revocationi donationis locus concedatur. Neque juvat utrumque, argumentum a Parente & Patrono desumptum, ex quo ita inferri voluisse videtur, omnem, qui beneficium ab altero accepit, eidem ad suppedianta vitæ subsidia obligari. Cum etenim beneficia gradibus suis inter se longe differant, atque vita naturalis a Parentibus liberis communicata, libertas quoque mamumiffis a patronis collata omnibus temporalibus bonis plurimum prævaleat, justa ratione consequentia illa a nobis negari potest.

§. XVI. Non levis hic, ante quam progrediamur, scrupulus Lectori est eximendus. Neque enim exiguam contradictionem involverè videntur duæ assertiones, alte-

ra in capite præcedenti a nobis exposita, pietatem Jctis Romanis idem esse, quod amorem; altera autem hæcenus deducta, dari remedia coactiva ad amorem procurandum, in quibusdam casibus ex ipsis Legum fontibus hucusque explicatis. Quid enim? an amor, qui omnem coactionem respuit, ab invito etiam extorqueri potest, & si hoc, an illud, quod extorquetur, amoris nomine dignum dici poterit? Huic dubio ut occurramus, prænotandum primo est, posse Legislatorem humanum, quoties id utilitatem Reipublicæ, cujus ipsi summa cura esse debet, exigere videt, haud raro vinculo naturali novum super addere atque adeo, quæ antea juris tantum imperfecti erant, eatenus firmare, ut per actionem quoque judicalem ab initio exigi valeant. Annon enim aliorum, qui se ipsos regere nesciunt, necessitati prospicere, abstrahendo a Legibus civilibus, ex officiis humanitatis dependet? annon contractus ex mera cujuscunque voluntate dependere tralatitium est? Et nihilominus tamen onus tutelæ per Leges civiles singulis civibus, nisi justa excusatione se tueri possunt, invitis etiam injungitur. Et nihilominus pariter tempore annonæ Magistratus illis injunxit, qui frumento abundant, ut indigentibus justo pretio id vendant. Deinde considerandum, quod non implicet, esse aliquid lege injunctum & tamen ex amore provenire. Omnis enim virtus, quæ est amor, normam suam ex legis dispositione accipit, & nihilosecius tamen est virtus. Virtuofus quippe, eo ipso, dum voluntatem Legislatoris cognoscit, se eidem sponte submittit ejusque jussa prompte exequitur, non formidine pœnæ, sed virtutis amore. Unde justo etiam Legem non esse positam asserit ipsa sacra scriptura. Et denique tandem, modo recte explicetur locutio: *ad officia pietatis aliquem adigere*, omne statim dubium

corrui. Neque enim iste est sensus Jctorum Romanorum, neque etiam noster, ac si post accedentem coactionem adhuc ex amore quis egisse dicendus, contradictio enim hoc pacto utique admitteretur; sed id tantum volunt, posse aliquem invitum etiam ad ea præstanda adigi, quæ ex amore seu pietate alias præstanda quidem erant, sed tamen sponte non præstabantur, idque publica utilitate & necessitate ita exigente, ne forsan, si e. g. pater liberis alimenta denegaret, onus educationis, in Rempublicam devolvatur. Dicis: At vero hoc pacto fratribus etiam ceterisque consanguineis eadem alimentorum necessitas imponenda fuisset; Fateor, non involvisset iniquitatem, si ita legislatori placuisset; interim tamen tam stringens ratio non adfuit, quæ eum ad ejusmodi extensionem legis de necessitate inducere potuisset. Est quidem inter omnes cognatos conjunctio, sed est talis quoque inter omnes homines, quia omnes ab uno sanguine ortum suum derivant. Ergo Legislator eo respexit, quod inter parentes & liberos singulare profusus necessitudinis vinculum deprehendatur, quale quidem inter nullos alios homines intercedit.

§. XVI. Superest secundum capituli membrum, quod enucleandum nobis sumimus, *an scilicet is, qui alteri officia pietatis sponte exhibuit, exinde adversus alterum, cui illa officia exhibit a sunt, actionem in foro civili consequatur?* Ubi tamen statim vides, quod ad excludendas cavillationes præmonere necessarium duximus, nos in præsentem non disquirere, an non ille, qui officia pietatis grato animo non agnoscit & ea compensare renuit, notam impietatis moralis incurrat, id est, apud omnes pios & honestos male audiat; hæc enim veriti vera quidem sunt, ita tamen ad aliud forum plane divertendum referenda veniunt. Nos tantum hac vice intra ter-

mi-

minos jurisprudentiæ externæ, ut ratio instituti fert, permanebimus. Et in genere notamus, eum, qui pietatis intuitu alteri beneficium impensis constans exhibuerit, nulla actione impensas illas repetere posse. Quia videlicet, quæ ex officio pietatis præstantur, præsumuntur animo donandi fieri. At ex donatione saltem obligatio ad antidora nascitur. Nunc videamus his ita in genere prænotatis de casibus quibusdam specialibus.

§. XVII. Maxime autem hæc tractatio *in materia negotiorum gestorum* locum invenit. Absentium quippe & ignorantium negotia *affectione coacti* ut plurimum gerere solent homines, ita dicente Ulpiano in *l. 3. §. 9. ff. de negot. geste*. Ex quibus Ulpiani verbis vel dicendum videbatur, quod, quia omnis negotiorum gestio fit *ex affectione* i. e. pietate aut nunquam negotiorum gestorum actio concedi debeat, aut falsum sit, quod modo diximus, ob gesta ex pietate non dari regulariter repetitionem. Prius asserere absurdum esset, reclamante omni jure. Ergo posterius statuendum erit, cui tamen infiniti textus mox allegandi repugnant. Hoc dubium itaque ut expediamus, tali ratione nobis hic incedendum erit, ut diversas ipsorum negotiorum gestorum classes probe ab invicem separemus. Aut enim quis ejus negotia expedienda suscipit, cui præter communem naturæ cognitionem (*v. l. 3. ff. de J. & J.*) non est obstrictus, aut vero in altero casu arctius quoddam vinculum in gestoreprehenditur. Priori casu sine omni dubietatis ratione gerens validam contra eum, cujus utilitatem promotam i-
vit, ratione sumtuum & impensarum, quas erogavit, consequitur actionem, ex quo Jcti Romani totum suum negotiorum gestiois quasi contractum effinxerunt. Ea si quidem naturæ humanæ est conditio, ut propter inhærentem
pro-

proprii amoris & avaritiæ radicem, rarissime alteri cum proprio rei familiaris dispendio benefacere consueverit. Ex quo simul patet fundamentū tritæ & veræ Ictorum regulæ: *donationem in dubio non præsumi*, sed eam ab allegante legitimis probationibus docendam esse.

§. XVIII. Aliter se res habet posteriori casu, ubi peculiare pietatis vinculum generali illi superadditum. Unde iterum recte juris interpretes assertionem modo adductam limitare consueverunt: *donandi animum inter personas conjunctas in dubio præsumendum esse*, nisi contrarium allegans hoc rite docere possit, forte, quod dum susciperet gestionem, iuxta protestatione sibi consuluerit, & erogata in impensarum rationem retulerit, ex mente Pauli in *l. 34. ff. de negot. gest.* Sed nec hæc assertio ita generaliter admitti potest. Igitur de ejusmodi personis distinctim videamus. Et primo quidem de *matre & avia*

§. XIX. Casum in hanc rem Nesenius Apollinaris Julio Paulo, Jcto, sequentem proponit in *l. 34. ff. de negot. gest.* *Avia nepotis sui negotia gessit: defunctis utrisque, avia, & nepote, heredes avia conveniebantur a nepotis heredibus negotiorum gestorum actione. Heredes avia è contrario per modum exceptionis alimenta nepoti præstita reputabant.* Quæ res maximæ partium disceptationi ansam præbebat. Replicando siquidem Actores, nepotis heredes, *aviam jure pietatis alimenta de suo* (id est, animo donandi, non repetendi) *præstitisse* sustinebant, *cū nec desideraverit; ut decernerentur alimenta, nec etiam decreta essent.* Addebant, *constitutum esse, ut si mater aluisset, non posset alimenta, quæ pietate cogente de suo præstitisset, repetere.* Rei in duplica ostendebant, argumentum ab eo, quod de matre constitutum esse diceretur, ad præsentem casum male inferri, *tunc enim recte dici, matrem*

trem pietate cogente, i. e. si liberi non habeant, unde se alere possint, alimenta præstantem non posse repetere, aut, etiam cum (ita enim pro ut legendum puto cum Antonio Fabro) *de suo aluisse Mater*, negotia videlicet alia pupilli non gerens, probaretur, at in proposito aviam, quæ negotia nepotis, qui se ipsum exhibere posset, administrabat, verisimile esse, de re ipsius nepotis eum aluisse. Ex hac facti specie duæ quæstiones Paulo resolvendæ proponebantur, & prima quidem an non avia heredes alimenta, ab avia nepoti præstita, a nepotis heredibus repetere possint? Quod si hæc forsân simpliciter affirmanda non foret, secunda subnectebatur: *annon ad minimum de utroque patrimonio* (avia scil. & nepotis, ita enim legendum esse, non *utroque patrimonio* sine præpositione, verba legis finalia docent,) *erogata videantur, & per consequens, annon saltem pro dimidia parte iterum repeti queant?*

§. XX. Quid ad hæcce Paulus? Quemadmodum ultimam quæstionem in fine legis simpliciter negat: ita quoad primam quæstionem respondet, quod disceptatio in facto consistat, id est, quod simpliciter ad eam, responderi nequeat, sed ante omnia circumstantiæ, quas in duplica commemorabant rei, probè sint respiciendæ. Neque perpetuo observandum esse putat, quod in matre constitutum est, allegantibus Actoribus; quinimo & hic minimam circumstantiam jus variare tacite insinuat. Hæc ergo ipsius mens est, regulariter quidem præsumtionem contra matrem etiam negotia filii alia non gerentem militare, quod animum donandi habuerit; (v. §. 18. præced.) at tamen eandem quoque audiendam esse, si contrarium probare parata sit, quod ex facti circumstantiis fieri posse asserit. Exemplum addit, si forsân ab initio protestata sit, *se filium ideo alere, ut aut ipsum, aut tutores ejus conveniret.* Igitur audiendos putat avia herede-

des impensas in res nepotis factas repetentes, partim ideo quod animum donandi non adfuisse ex ipsa negotiorum gestione generali probare possint, partim *si etiam in rationem impensarum ea retulerit.* Vbi obiter notandum, annotationem impensarum non vt novum exemplum afferri a Paulo, sed vt tale, quod præcedenti adminiculatur, unde ea sola nõ sufficeret, prout bene observat Brunnem. *ad. d. l. 34. n. 1.* conf. Finckelth. *obs. 11. n. 10. 11. 12.* Mantica *de tac. & ambig. convent. l. 13. tit. 18. n. 16. & 17.* aliique plurimi Finckelth. allegati. Alias præsumptiones huc facientes cumulavit Meuius *p. 4. Decis. 317.*

§. XXI. Non autem hic prætermittenda distinctio, quam ex interpretibus adducunt Doctores nonnulli, inter expensas *in personam filii & in res ejusdem factas*, ac de prioribus tantum procedere pietatis præsumptionem, non autem de posterioribus adstruunt. Et ne sine textu juris locuti esse videantur, ad *l. 11. C. de negot. gest.* provocant, cuius verba apponere è re erit: *Alimenta, inquit Imperator Alexander, que filiis tuis prestitisti, (mater erat Herennia,) tibi reddi non justa ratione postulas; cum id exigente materna pietate feceris. Si quid autem in rebus eorum utiliter & probabili more impendisti: si non & hoc materna liberalitate, sed recipiendi animo fecisse te ostenderis: id negotiorum gestorum actione consequi potes.* v. Brunnem. *ad d. l. 34. ff. de negot. gest. n. 3. & ad l. 11. C. eod.* Sichard *ad l. 1. n. & 15. C. eod. n. 11.* Coler. *de aliment. 1. c. 6. & 3. & c. 5. n. 20.* Aut enim me omnia fallunt, aut id volunt Doctores. Si in solam personam filii impensæ factæ sint, h. e. si mater nulla ejus bona administret, tum præsumi, illa eam ex pietate suppeditasse. Quod si autem negotia in ejus bonis & rebus gerendo quiddam impenderit, tunc præsumi non donasse. Quod si autem mens Doctorum

G 2

fit,

fit, matrem generaliter negotia filii gerentem, ea quæ in personam filii erogauerit, repetere non posse, dissentimus.

§. XXII. Occasio interim hic nobis suppeditatur, Ieges Codicis de materia alimentorum hac parte agentes paulo accuratius considerandi. Citata quippe lex cum legibus Pandectarum & præcipue cum adducta *l. 34. ff. de negot. gest.* non admodum conspirare videtur. Paulus in *d. l. 34. non ita perpetuo observandum putat*, quod mater alimenta in filium collata repetere nequeat, *sed disceptationem in factis consistere dicit*, v. supra §. 20. Imperator contra in *cit. l. C. de negot. gest.* matrem ad alimenta repetenda actionem non habere simpliciter asserit. Sed salva res est. Proposuerat Herennia Imperatori, quod initio filium suum aluerit ex pietate, postea autem negotia alia in bonis ipsius gesserit. Quærebat, annon utrumque repetere possit? Hic non poterat non Imperator cum distinctione respondere, cum in contractibus bonæ fidei maxime initium negotii respici soleat.

§. XXIII. Discederemus ad alia, nisi novum inicerent scrupulum verba sæpè citatæ *l. 34. ff. de negot. gest. Pone, peregre patrem ejus (filii) obiisse: Et matrem, dum in patriam revertitur, tam filium, quam familiam ejus exhibuisse. In qua specie etiam in ipsum pupillum negotiorum gestorum dandam actionem Divus Pius Antoninus constituit.* En specimen obscuritatis Paulinæ, dignum, ut Paulus desuper a Fulgoso obtortis capillis interrogaretur. Quare enim hic actio matri conceditur, cum tamen eadem pietatis ratio adfit? Sed medelam tamen afferre nititur Glossa. Videamus, quid dicat. Primo autem notat, diversas hic lectiones occurrere, quædam scilicet exemplaria habere vocem *obiisse*, alia autem *biif*

biisse. Utroque casu interpretationem in promptu habet, sed non ejusdem valoris. Pone, inquit, legi debere *abiisse*, subintelligendum est, quod mater non *ivit* & dic dum *revertitur*, scilicet pater. Si habes, addit, *obiisse*, dic quod mater *ivit* cum patre, & dum *revertitur*, scilicet mater, alit filium. Supple etiam, eam *protestatam fuisse*. Vel dic etiam, pergit, dum *revertitur* pater, qui *obiit*, id est, *reverti speratur* & sic etiam dices, matrem domi remansisse, quod putabat patrem vivere.

§. XXIV. Obruit sane nos liberalitate explicationum Glossa. Sed quantum quidem ad illud attinet, dum dicit, *matrem ivisse cum patre, eamque, dum revertitur, filium aluisse*, postquam scilicet pater jamdum obierat, quod supponit assumendo vocem *obiisse*; id rem conficere nondum videtur. Si enim mater scivit patrem *obiisse* & nihilominus tamen filium aluit, hoc sine dubio pietatis causa fecisse videntur, quia nulla circumstantia contrarium svadens adesse deprehenditur. Sed addit, supple, *matrem protestatam fuisse*; verum respondeo, tale supplementum locum non habere, de protestatione siquidem jam ante locutus erat Paulus, & in hoc exemplo novum plane, a priori diversum casum indigitat. Prima denique & ultima explicatio aliquid quidem rationis habent, sed tamen non debent a se invicem separari. Neque enim sive solum dicas patrem *abiisse*, neque si solum substituas vocem *obiisse*, res dubitatione caret. Ergo ita putamus intelligendam legem: Pater *abit*, & antequam revertitur, diem quoque *obit* supremum, quæ duo Paulus phrasi: *peregrè obiisse* patrem, indicat. Mater verò interim filium eiusq; familiam exhibet, postea tamen patrem *obiisse* resciscit, quæritur quid præsumendum? Et jam respondetur, matrem habere actionem negotiorum ad alimenta repetenda. Cur? quia eo

tempore, ubi alimenta præstabat, patrem adhuc in vivis, atque adeo pietate aliqua nondum opus esse, persuasa erat, sed intentionem habebat; se alimenta post reditum patris, cui onus alendi incumbit, ab ipso repetituram. Ergo dum pater non revertitur, actionem contra filium instituit.

§. XXV. Notabilis in hac materia adhuc est *l. 1. C. de negot. gest.* Ubi Imp. Severus & Antoninus, cum Tutores, inquit, filiorum tuorum suspectos faceres, eisdemque Tutores seu Curatores peteres: munere pietatis fungebaris, quæ causa non admittit negotiorum gestorum actionem, ut sumtus, quos in ea lite fecisti, repetere possis: cum etiam si quis pro affectione domestica aliquos sumtus fecerit, nulla ratione eos repetere possit. Verborum intellectus per se facile quidem pater, velim tamen duos illos casus, quæ sub se comprehendunt, accurate ab invicem separe. Primus enim est: si mater tutores filiorum suorum suspectos fecit; secundus autem: si eisdem Tutores vel curatores petiit. Uterque, fateor, in eo convenit, quod mater sumptus in accusationem & petitionem Tutorum factos repetere nequeat; verum enim vero eatenus differentia notabilis quoque deprehenditur, quod ad petendos intra annum Tutores, si ipsa Tutrix esse nolit, teneatur iure perfecto, ita ut in casum negligentia & si filii impuberes decedant, hereditas filiorum ipsi auferatur *v. l. 2. §. 1. ff. qui pet. Tutor. l. 2. §. 23. ff. ad SC. Tertull. l. 10. C. de legitim. hered.* Illustr. Dn. Stryk. *de success. ab intest. Disp. 12. C. 3. §. 4.* quæ necessitas in postulatione suspecti nusquam reperitur. Itaque ex hac lege amplia regulam §. 16. propositam, quod cesset repetitio eorum, quæ ex pietate fecimus, sive ad istud officium leges civiles nos adigerent, sive id sponte & absque ullo metu damni præstiterimus.

§. XXVI. Neque vero matri solum, negotia filiorum
ex

ex pietate gerenti, ut vidimus, actio ad repetendas impensas denegatur; sed ad alias quoque personas, ubi eadem pietatis ratio adest, hoc pertinet. Ita enim expresse Ulpianus in *l. 1. §. 7. ff. de suspect. Tutor.* omnes mulieres ad postulationem suspecti admittendas esse pronunciat, *quæ pietate necessitudinis ductæ ad hoc procedunt.* Addit exempla non modo de *matre & avia*, sed de *nutrice* etiam & *sorore*. Potest enim, inquit, & *soror*: nam in *sorore & Rescriptum extat Divi Severi: & si qua alia mulier fuerit, cujus Prætor perpensam pietatem intellexerit*, non *sexus verecundiam egredientem, sed pietate productam*, non continere injuriam pupillorum: admittet eam ad accusationem. Cum quibus omnino conveniunt, quæ habentur in *l. 27. §. 1. ff. de negot. gest.* eum scilicet, qui *pietatis respectu sororis* aluit filiam, actionem hoc nomine contra eam non habere: item in *l. 44. ff. eod.* quod is, qui *amicitia ductus paterna* pupillis tutorem petierit, vel suspectos tutores postulavit, nullam adversus eos habet actionem.

§. XXVII. Idem juris esse dicunt in *Vitrico*, qui ad alimenta privignis præstanda stricto quidem jure non tenetur; at nihilominus tamen, si ea sponte præstat, actionem eo nomine non habet. Ita communiter. Et si rationem assertionis desideras, provocant ad *l. 15. C. de negot. gest.* ubi ita: *Si paterno affectu privignas tuas aluisti, seu mercedes pro bis aliquas Magistris expendisti: ejus erogationis tibi nulla repetitio est.* Quis vero viso hoc textu de veritate illius assertionis dubitare vellet? Clara enim verba de *paterno affectu*, id est, pietate Virrici in illo conspiciuntur, v. *Bachovius ad Treutler. vol. 1. Disp. 10. th. 3. lit. c.* Sed sumus in hoc casu Cartesiani. Dubitamus. Imo, quod pace dissentientium dictum sit, egregium specimen malæ interpretationis

tationis hic adesse putamus. Clara, inquit, verba ad-
sunt. Ita est. Sed & clara est particula conditionalis, *si*,
quæ verbis adductis immediate præponitur. Conditiona-
te ergo loquitur lex citata, non absolute. Unde quæstio
manet, quid in dubio præsumendum sit? Putamus vero,
quia *Leges* alias de affectu Vitrici erga privignos non ad-
modum magnifice præsumunt, in dubio negativam sen-
tentiam magis esse fundatam, quod pluribus comprobare
possemus, nisi id jam ante nos præstitisset Finckelth *obs. 10.*
integr. quem exscribere non vacat. Præterea quoque iis,
qui allegatorum cumulis delectantur, jam consuluit B.
Brunnemannus *ad d. l. 15.* qui ipse etiam sententiæ nostræ
subscribit.

§. XXIX. Itaque ut ad regulam Doctorum §. 18. pro-
positam, quod donandi animus in personis conjunctis in
dubio præsumatur, revertamur, probe hic observandum
erit, pietatis quidem rationem in omnibus personis con-
junctis aliisque amicitia intimiore adstrictis (v. supra §. 26.)
actionem negotiorum gestorum excludere; alitamen
nihilominus maximam adhuc remanere diversitatis ratio-
nem. In *matre* siquidem & *avio* ob tenerrimum affectum,
quem erga filios & nepotes suos fovet, (unde ad Tute-
lam quoque contra regulas juris alias receptas admittun-
tur,) pietas adesse præsumitur, adeoque hæc ab illis, con-
traria probatione est removenda; In reliquis autem hæc
præsumtio deficit, & ab allegante probanda venit. Liqui-
do hoc ex omnibus juris textibus ostendi potest. in *l. 27. §.*
r. ff. de negot. gest. non absolute dicitur, quod Titio, qui pie-
tatis respectu sororis filiam aluit, actio denegetur, sed con-
ditionalis est locutio: *si pietatis respectu hoc fecit.* Idem ergo
hic obtinet, quod de Vitrico afferimus in §. præceden-
te

re. Quam mentem etiam habet *l. 1. §. 7. ff. de suspect. tutor.* dum expresse ita dicit, ad accusandum admittendas esse mulieres, quarum perpensam pietatem Praetor intellexerit, id est, ex circumstantiis deprehenderit: item *l. 44. ff. de negot. gest.* denegans actionem ei, qui amicitia ductus paterna pupillis tutorem petierit, vel suspectos tutores postulavit, non autem adstruens, quod illa petitio & postulatio in dubio ex ejusmodi amicitia facta esse dicatur. Luculenter hæc omnia comprobat *l. 3. C. de negot. gest.* & *l. 16. C. eod.* illa enim fratri qui pro fratre coherede pecuniam solvit, sive pignoris liberandi gratia debitum universon solvere coactus est: hæc autem fratri negotium sororis suæ gerenti, pro diverso respectu negotiorum gestorum, vel etiam familiæ hereditundæ judicium concedit. Addi meretur porro *l. 14. §. 7. ff. de Religios.* ubi ita: Sed interdum is, qui sumtum infunus fecit, sumtum non recipit, si pietatis gratia fecit: non hoc animo quasi recepturus sumtum: igitur æstimandum erit arbitro & perpendendum, quo animo sumtus factus sit: utrum negotium quis vel defuncti, vel heredis gerit, vel ipsius humanitatis: an vero misericordiam, vel pietati tribuens, vel affectioni. Potest tamen distingvi & misericordiam modus: ut in hoc fuerit misericors, vel pius, qui suaveravit, ut eum sepeliret, ne insepultus jaceret: non etiam sit suo sumtu fecerit, quod si judici liqueat, non debet eum, qui convenitur absolvere: quis enim sine pietatis intentione alienum cadaver funerat? oportebit igitur testari, quem, quantum animo funerat, ne postea patiatur questionem. Unde assertio illa Doctorum, inter personas conjunctas donandi animum presumi, (quam adduximus §. 18.) eatenus limitari debet.

§. XXIX. Nec est, quod dicas assertioni nostræ graviter repugnare Ulpianum in *d. l. 14. §. 7. ff. de religios.* dum

H

asse-

asserit, eum, qui funus alterius curat, testari debere, quo animo id faciat, ne ipsi quaestio moveatur. Nam si secundum nostram sententiam extranei non opus habent, ut probent, se quod fecerunt, ex speciali pietate non fecisse, sed id potius ab allegante talem pietatem probandum est, quid est, quod dicit Ulpianus *igitur testari oportet, quem quo animo funerat?* Respondeo enim, istud *igitur* in textu Ulpiano nostrae sententiae non repugnare, sed Iustum testationem animi a funerante requirere, partim quia loquitur de funerantibus in genere, inter quos etiam possunt esse mater, pater & similes personae insigni pietate erga defunctum eminentes, partim, quia modo dixerat, in materia funerationis varios dari pietatis gradus, nec omnem pietatem hic excludere repetitionem. Quod si igitur quis hic saltem ea pietate sit ductus, ne insepultus jaceret defunctus, & forte apud alios claris verbis professus sit, se funus ex pietate curare, oportere clarius testari de animo, ne postea ejus adversarius in probatione exceptionis, quod actor ex pietate funeraverit, ad hanc ejus propriam confessionem provocer. Adde quod *oportet* in verbis Ulpiani non videatur accipiendum esse, pro eo, quod fieri *necessario debeat* quoad effectum juris, sed, quod fieri *conducatur*. Superflua enim talia non nocent, sed sapius prosunt, scilicet ad id, ut adversario omnis exceptio ejusque probatio praescindatur, si enim funerans testatus est distincte quo animo id effecerit, non poterit heres excipere, funerationem ex pietate factam esse. Atque hanc explicationem svident verba *ne patiatur questionem* h. e. ne ullum dubium aut conjectura contra reperentem remaneat. Neque enim dicit, ne absolvatur *heres*. Ita v. g. multae clausulae in mandatis, libellis &c. adhiberi solitae revera nullum praebent u-

sum. Sed si quis prudentem advocatum instruere velit, recte dicet, interim oportet talia apponere, ne quis a rabulis patiatur ea de re controversiam &c.

§. XXX. Ceterum quidem huc etiam referri solet casus *l. 13. C. de negot. gest.* ubi Marito ratione impensarum, quas in uxorem agram erogavit, actio adversus socerum denegatur, cum ejusmodi impensas affectioni suæ expendere debeat; sed hæc quidem maritus jure perfecto præstare tenetur. Neque hic locum inveniunt glossæ Doctorem, e.g. Surdi *in tr. de aliment.* distinguentis, an dotata sit uxor, an habeat bona alia, aut locu pletem parentem. Mascardi *de probat. Conclus. 77. n. 1. §. 2.* præsumptionem, solum pietatis inde inferentis; & Menochii *l. 3. præsumt. 33. n. 7.* rem ita expedientis, ut maritus actionem habeat, quando ultra debitum modum & plus quam ferant vires acceptæ dotis, ac sui forte patrimonii, exhibuit alimenta, non autem, si pro dotis quantitate & debito maritali aluit uxorem; Recte enim Brunne manus *ad d. l. 13.* asserit, alimenta etiam indotata uxori deberi, & habere maritum, quod sibi imputet, qui sine dote uxorem duxit, qui idem quoque pluribus persequitur, an & quando Maritus ad funerandam uxorem teneatur, quo Lectorem brevitatis studio remittimus.

§. XXXI. Eadem est ratio quoad *Liberos*, qui patroni filius vel filiabus impuberibus Tutores petierunt, de quibus ita *l. 5. C. de negot. gest.* *Officio, nec minus obsequio liberti functus negotiorum gestorum actionem contra Patroni filias pupillas habere non potest.* Expresse enim Modestinus in *l. 5. §. 1. in f. ff. qui pet. Tut.* liberti hanc necessitatem imponit, ut si apparuerit eos vel propter negligentiam, vel propter malitiam non petiisse, ex his causis accusati apud Præsidentem

dem puniri queant, ut emendentur. Unde merito vapulat glossa, statuens, libertum per protestationem ab initio rite interpositam actionem sibi acquirere posse, v. Tuschus *pract. Concl.* 944. n. 41. Sichardus quoque & Brunne-
mann. *ad d. l. 5. C. de neg. gest.*

§. XXXII. Ex his jam promo alveo fluit decisio variarum quæstionum. Nos duas solum afferemus. Quæritur: an Tutor ea, quæ ad alimenta, vel alias necessitates pupilli de suo erogavit, repetere valeat? Et in dubio affirmative respondendum est, nisi allegans probet, Tutorem ejusmodi impensas animo donandi fecisse. In hunc quippe finem actio tutelæ contraria prodita est, ne officium suum Tutori sit damnosum, propter cujus administrationem salari-um poscere nequit. Deinde quæritur: si Dominus in famulum egrotum aliquid impendit, an eo nomine actionem habeat? Distinguit Molina *de just. & jur. Disp.* 544. n. 11. apud Brunne-
nem. *ad l. 10. C. de negot. gest.* an impensæ personæ dignitati & opibus Domini conveniant, annon, & priori casu repetitionem non dari assërit. Nobis autem affirmativa simpliciter propugnanda videtur, cum inter Dominos & famulos regulariter amor sit valde exiguus, vel nullus, & famulus nullam juris fundamentum allegare valeat, quod Dominum ad hosce sumtus impendendos adstringat. Nisi iterum famulus ex aliis circumstantiis probet, Dominum ex pietate ista impendisse.

§. XXXIII. Iste tamen casus adhuc valde notabilis est, quem refert l. 32. §. 2. ff. *de conduct. indeb.* Mulier. inquit Ulpianus, *si in ea opinione sit, ut se credat pro dote obligatam, quicquid aitis nomine dederit, non repetit: sublata enim falsa opinione, relinquitur pietatis causa, ex qua solummodo repeti non potest.* Dos ergo ad pias causas refertur a Jctis Romanis.

Ex-

Extendit hoc ad *legata quoque & fideicommissa* Justinianus in §. 7. *J. de oblig. que quasi ex contr. que scilicet sacrosanctis ecclesiis & ceteris venerabilibus locis, que religionis vel pietatis intuitu honorantur, relicta, ita quidem ut si ejusmodi locis legata aut fideicommissa indebite solvantur, repeti tanquam indebita neququam possint. Sed hoc, ut putamus, præter mentem veterum Jurorum, quoniam alleg. §. aperte ostendit, Justinianum hanc legem noviter prorsus invenisse. Et ergo hic flosculus ad impietates piarum causarum referri merebitur.*

mon. §. XXXIV. Ex dictis autem facile patet, quid sentiendum sit de eorum sententia, qui statuunt, quod & illi, qui pietatis intuitu etiam invito & prohibentis negotia gessit, actio negotiorum gestorum concedatur, nisi alia circumstantia accedant, animum donandi in gestore adfuisse inferentia. Casus hic est: Ægrotat Titius, invisitur ab amico, qui ipsi svadet, ut justis medicamentis morbi impetum propellat, seque offert, quod Medicum in hunc finem consulere eique directionem curationis committere velit. Renuit non solum ægrotans Titius, sed & severe prohibet, ne vel Medicum consulat amicus, neque pro medicamentis comparandis quicquam eroget. At nihilominus tamen amicus propositum exequitur, atque postea ægrotantem permovet, ut medicamentis allatis utatur. Quæritur quid juris? Hic quidem, si Titius postmodum medicamentis usus est, ea, quæ amicus ipsius intuitu gessit, ratihabuisse videtur, adeoque ratio dubitandi non superest, quin actionem habeat. Sed pone, eum medicamentis non esse usum, & jam est quæstio, an repetitioni locus sit? Respondent affirmative communiter, v. *Garcias de Expensis. C. 21. n. 2. conf. Struvium in decis. Sab-*

Ex

H 3

barb.

batb. 15. C. 17. Sed ista quidem opinio uti textu destituitur, ita nobis salva dissentientium autoritate videtur repugnare etiam duplici rationi juris. Nam initio nulla datur contra prohibentem negotiorum gestorum actio, deinde neque a non prohibente repeti possunt ea, quæ pietatis intuitu quis impenderit, quomodo ergo pietas, quæ animum donandi inferri hoc casu, possit inferre contrarium?

TANTUM.

Nobilissimo Domino Goetzio Suo

S. P. D.

PRÆSES DECANVS.

§. I.

Datere nobilissime Domine Candidate, ut, quod alias in disputationibus, quas ipse non elaboravi, cum tempus superest, facere soleo, & hic expediam, atque nonnulla moneam in secundis curis forte observanda.

§. II. Deprehendi initio *C. 1. §. 7.* quod in recensione proprii significatus vocabuli pietatis, etiam locum ex *Cicerone de invent.* adduxeris, in quo Philosophus Romanus non solum pietatis erga parentes & sanguine proximos mentionem injicit, sed etiam memorat pietatem erga patriam. Poteris hic forte alia occasione inquirere in originem doctrinæ de obligatione & pietate erga patriam. Per patriam aut solum seu territorium patriæ intelligitur, vel homines in illo territorio viventes, vel utrumque. Erga terram patriam, tanquam rem inanimatam omni intellectu

ctu & ratione carentem, nulla est pietas peculiaris, quia
 nulla obligatio, ut quæ in res ratione destitutas non cadit.
 Homines in patria viventes vel sunt parentes, liberi, con-
 sangvinei &c. vel alii concives quicumque. Debemus his
 omnibus pietatem, fateor, sed ista non est pietas erga pa-
 triam, verum pietas erga parentes, consanguineos, civi-
 tatem. At pleriq; scriptorum Gentilium pietatem erga pa-
 triam tanquam peculiare pietatis genus constituunt, & a
 reliquis pietatis speciebus separant. Restat igitur respec-
 ctus tertius, quem utique mihi videntur, in animo habuisse
 philosophi, qui tantopere pietatem erga patriam com-
 mendant, ut eandem, si cum aliis pietatis speciebus, etiam
 cum pietate erga parentes, & cives, concurrat, omnibus
 aliis obligationum vinculis anteponendam esse asserant,
 scilicet obligationem erga homines quoscunque quatenus
 hi in patria solo vivunt. Hic autem, si verum fateri debe-
 am, videtur istud pietatis genus esse purum commentum
 gentilium ad palliandas assertiones quasdam injustas, sub
 specie justitiæ imaginariæ. Certe in sacris literis nusquam
 de hac erga patriam pietate, quantum recordor, legitur &
 sunt ejusmodi pallia plura, quæ in philosophia Gentilium
 occurrunt, e. g. virtus heroica, de cujus inanitate alibi di-
 xi. Hæc inter & istam tantopere commendatam pieta-
 tem erga patriam esse vel doctrinæ, in quibus nomen pa-
 triæ afferre solent, demonstrant. Dabimus saltem exem-
 pli loco specimina pauca. Ita miles in aperte injusto bello
 operas suas, etiam sponte & non coactus præstans, pie-
 tatem patriam suam commendat, quod videlicet bellum
 pro patria gerat. Et sunt, qui talem pietatem peculiariter
 laudant. Ita multi putant, si quis omnia, quæ per vires
 licuit, patriæ præstiterit, id non beneficium, sed officium
 debe-

debere existimari, in tantum, ut nemo unquam possit patriam ingratitude ream peragere, etiamsi maxima injuria, calumnia, contumelia, damno a patria, id est hominibus in patrio solo viventibus, sit affectus. Ita laudantur cives ob pietatem in patriam, qui postquam ea relicta sedem fortunarum suarum in alia civitate posuerunt, etiam cum violatione fidei, novæ civitati datæ, patriæ prodesse studuerunt. De aliis exemplis ut jam taceam. Multa supeditabit eam in rem discursus beati Pufendorfii, qui inter Dissertationes ejusdem Academicas primus legitur. Et meretur res etiam post viri hujus Magni diligentiam ulteriorem curam. Porerit tamen ista meditatio quoque tractationi inferi de impietate piarum causarum, quam alterius diligentia in fine capitis primi reliquisti.

§. VIII. Eadem est ratio pietatis erga præceptores. Uti enim nemo negabit, cives patriæ seu civitati, in qua nati sunt, esse obligatos ad officia charitatis, & interim tamen hæc obligatio erga patriam caute intelligenda est, ne extendatur ad casus impios modo recensitos; ita nemo in dubium vocabit, discipulos & auditores præceptoribus & doctoribus suis pro doctrina salutari, singulari quodam vinculo ex capite gratitudinis, ad varia humanitatis officia & beneficia iterum esse obstrictos. Sed interim sub hoc prætextu multæ ineptiæ aut etiam impietates pietatem mentiri solent, quæ distinctiorem disquisitionem cordatorum tandem aliquando merentur. Præterquam enim, quod doctrina hæc vitio docentium ita sit obscurata, ut vix intelligas, quinam sint illi, quibus hoc officii genus debeas, cum quilibet velit classi præceptorum adscribi, sive veritatem docuerit, sive ineptias (e. g. stultitias & subtilitates Metaphylicas, Mathematicas &c. Juridicas & reliquarum) facul-

cultatum) siue veritatem utilem docuerit, siue inanem & quæ nullo usui futura est, (ut iterum ex singularum facultatū classibus exempla non desunt,) siue gratis docuerit, & sic beneficium verum præstiterit, siue accepta pecunia, quæ acceptio gratitudinem si non tollit, certe minuit; solet etiam insuper officium præceptoribus debitum eo communiter, etiam ab Evangelicis doctoribus extendi, ut sub ejus larva salvetur tyrannis papalis & papizans in animos hominum & intellectum humanum, dum fere cuilibet, qui saltem hincere audit contra doctrinas docentium vel practicas vel theoreticas, etiam si perspicue ostendat, sibi iustas causas esse, de illarum doctrinarum vel veritate vel utilitate vel possibilitate dubitandi, statim objicitur impietatis crimen, & quod violaverit præceptum quartum, quorsum a papizante Clero contra intentionem Mosis & Christi ista pseudo obligatio erga præceptores est relata. Notum est dictum Pauli, quo credentes admonet, ut doctoribus suis obediant. Atque & hoc declarationem unius ex JCtis vel Politicis expectat, postquam misera contorsione verborum sub crassissimo Papatu Clerus exinde imperium in conscientias stabilire intendit, post reformationem vero Theologi, etiam nostrates veram ejus dicti interpretationem trahere vel non è re sua esse putant, vel non audent, vel etiam veritatis doctrina à paucissimis subinde tentata, a majori parte mox supprimi solet.

§. IV. Quæ §. 24. C. 1. de differentia inter superstitiones & hypocritas, item infirmos tradis, talia quidem sunt, quæ communiter etiam ab aliis inculcari solent, quæ que a deo in cathedra non difficulter defendi poterunt; (quid enim in cathedra, etiam secundum leges bonæ disputationis defendi non posset?) interim mihi de hypocritis ejusque essen-

essentia longe alia restat sententia, in doctrinis fundamentalibus primis ductibus delineata, & potissimum eo tendens, quod in scripturis hypocrisis vel plane non, vel certe non semper prædicetur de hominibus dolo malo alios decipere intendentibus, sed plerumque denotet homines bona intentione & se ipsos & alios emendare intendentes, interim ex infirmitate humana a scopo aberrantes, ex quo sequitur sua sponte, in doctrina de scandalo, dubia, quæ in quæstione, utrum actiones bonæ vel licitæ ex metu scandali sint omittendæ, oriri solent, per distinctionem, utrum res sit cum hypocritis, utrum cum infirmis, non commode, tolli. Sed quoniam tamen ista primario ad disputationem tuam non pertinent, & si Deus vires concesserit, de natura & essentia veræ hypocrisis, (si non alius, quod oportet, eam doctrinam melius, quam hactenus factum est, expositurus sit,) & de variis modis quibus incauti in eam incurrun, peculiariter alia occasione differere constitui, nolui emendatione intempestiva turbare tuos circulos.

§. V. Ad illustrationem eorum, quæ §. 28. & 30. dicti capituli primi attulisti, quod tristitia affectata, & carentia sanæ rationis sint falsa signa pietatis, pertinent ea, quæ, dum ante paucos menses meditationem germanicam de vanitate & lætitia edideram, communicavi mecum amicus in literis, scribens, quod sæpius contulerit cum Poirero & aliis mysticis super quæstione, utrum tristitia sit necessarium signum pietatis, sed quod tamen scrupuli ejus super hac re nunquam genuine sint exempti, donec tandem deprehenderit locum in sermonibus S. Dorothei, in quo mens ejusdem ferè acquieverit. Apposuit locum S. Dorothei, *ex sermone ejusdem, de observantia & submissione propriæ voluntatis.* Interrogavi, ait, quendam Abbatem senem Johannem, discipulum
Ab-

Abbatiss Bassanuphii, dicens: Quoniam, pater, refert scriptura per multas nos tribulationes oportere ingredi in regnum cœlorum, nec video, me aliquam sustinere tribulationem, quid igitur faciam, ne perdam animam meam, qui nullam patior afflictionem, nullam sollicitudinem vel angustiam sentio, tamen si cogitatione hac premor? Idque per literas sciscitabar, atque inter scribendum levamen magnum ac magnam utilitatem sentiebam, tanta erat securitas animi, & mentis tranquillitas. Nesciebam enim virtutis vim & potentiam: propterea cum nihil afflictionis & tribulationis sentirem, formidabam. Quod cum seniori per literas significassem, ita ille mihi nodum aperuit, & respondit. Nihil vereare, fili, nihilque formides, si nullis molestiis & afflictionibus angeris, si tribulationes non sentis ulla. Nam quicumque se patrum obedientie totum dederit, quicumque se alieno arbitrari & iudicio formandum atque regendum permiserit, hanc animi tranquillitatem, hanc indolentiam proculdubio sentiet & hanc mentis quiete fruetur. Hæc nus ille. Me quod atinet, nesciebam an amicus ex animi sententia, an fatyrice ista scriberet, cum perspicaciam iudicii ejus probe cognitam haberem, neque adeo comprehenderem, quomodo in loco hoc S. Dorothei acquiescere potuerit, cum tamen alii ex eo loco facile suspicari possint, ac si illa doctrina de necessaria ad salutem acquirendam anxietate cordis saltem ab antiquis Doctoribus in medio papatu inventa sit, ad stabiliendum autoritatis præjudicium, & consolandos discipulos, qui de sinceritate sui cordis persuasi anxietatem tamen istam non sentiebant. Igitur putabam locum istum ex S. Dorotheo esse plane confictum, præprimis cum hic Author & ejus scripta mihi non essent cognita. Sed rescripsit amicus, se quidem serio ista scripsisse, & non confundendos esse pios illos eremitas & anachoretas, cum perversis & impiis, sub-

sequentium in papatu temporum, conscientiarum ductoribus & tortoribus, Quicquid tamen hujus fit, non diffiteor, post lectionem hujus ex S. Dorotheo loci, adhuc minus magnifice me sensisse de ista doctrina, maximopere anxietatis animi studiosis sapientiæ commendante. Mihi que diversam plane a S. Dorotheo eique oppositam esse sententiam, quod nempe illi, qui se totos hominum obedientiæ dederunt, quos contra monitum Christi patres appellant, quique se hominum arbitratu & judicio formandos permiserunt, regulariter istis animi anxietatibus & tormentis subjiciantur, tanquam qui neglecta propria cura de salute animæ suæ eandem alius hominibus contra doctrinam Evangelii reliquerint; contra vero, quod illi, qui se totos dederint obedientiæ patris cœlestis, atque se ejus arbitratu & amoris formandos atque regendos plane resignaverint, plenam animi tranquillitatem atque indolentiam procul dubio sentiant, & ista mentis quiete fruuntur. Non diffiteor, quosdam per anxietates cordis ad Deum vocari. At universale hoc medium & necessarium esse nego. Præterea si usquam, certe in via ad felicitatem, abjiciendum est præjudicium autoritatis, utpote non nisi a ratione corrupta & amore perverso ac quodammodo idololatriæ hic propullulans. Ita tamen frenanda hæc ratio corrupta, ut non plane omnis & sana ratio abjiciatur, quod nunquam vult aut ratio, aut divina voluntas patefacta. Quinimo scripturæ sacræ testantur, Deo non displicere cultum rationalem, argumento evidente, quod displiceat irrationalis. Nec citius in Scyllam auctoritatis humanæ incidet homo, quam si vitando Charybdin rationis corruptæ omnem rationem ejurare velit. Unde qui inculcant, in via salutis plane non esse ratiocinandum, sed simplici fide credenda esse, quæ docent,

non possunt non, quicquid dissimulent, sibi solis infallibilitatem adscribere, qui primus & ultimus Papismi gradus est.

§. VI. In *membro I. capituli 2.* ubi agis de actione ad officia pietatis consequenda, mallet ut duos distinctos conceptus separatim proposuisses. Aliud enim est quærere, utrum detur actio petens exhibitionem officiorum pietatis? Aliud est quærere, utrum detur actio coercens impietatem eorum à quibus expectamus officia pietatis? Quamvis enim quoad utrumque quæstio intuitu juris Civilis affirmari possit, manent tamen conceptus distincti, quorum mixtura occurrit potissimum in §. 3. & §. 9. *Capituli 2.* Et poterat hæc observatione adhibita eo fortius notari sententia Glossæ in §. 14. l. 10. *de revoc. donation.* quæ aperte agit de coercitione ingratitude, sine causâ extendentis ad casum, si quis donatori ad inopiam redacto denegat alimenta.

§. VII. In §. 19. & 20. *ejusd. capituli 2.* ubi l. 34. ff. *de negot. gestis* exponis, obiter tractas quæstionem, an, si pater vel mater alimenta filii in rationes redegerit, exinde præsumptio oriatur, quod animo donandi eadem non sint expensa. Hic, si Doctores, qui quæstionem affirmare solent pro probandâ sententiâ suâ forte verba *l. 34.* urgere velint, juvabit ad eos refutandos distinctio rationum. Aliud enim est, si mater rationibus propriis inferat impensas in alimenta filii, aliud, si inferat rationibus de gestione negotiorum filii confectas. De priori casu loquuntur Doctores illi, sed de posteriori loqui textum *l. 34.* cuiuslibet patebit, qui verba *l. l.* cum cura pensabit.

§. VIII. Atque hæc sunt, quæ occasione disputationis tuæ mihi in mentem venerunt. Tu vero, Nobilissime

me

MONITA PRÆSIDIS.

me GOEZI, iter, quod meditaris in exterarum regiones, sub clypeo gratiæ divinæ aggredere, atque feliciter eodem peracto, quod animum voveo, in patriam redi, ac ibidem frui præmiis studiorum tuorum. Servabis interim, etiam me non monente, pietatem erga patriam, erga charissimam matrem, erga Curatores hactenus tuos, Con- sultissimum FINCLERUM & experientissimum FABRICI- UM, erga præceptores etiam tuos, Professores non solum hujus Academia sed & Academia patriæ Altdorffinæ. Interim his omnibus, quibus Tu pietatem debes, & meæ pietatis officia, ob infinita favoris testimonia, quæ mihi immerenti, cum ante aliquot annos apud Vos essem, ac te inde mecum ad Nos deducerem, largiter exhibuerunt, promissime semper & paratissima, offeres, atque ut occasionem mihi dare velint, quò debiti mei vel ex mini- mâ parte solvendi initium facere queam, sincere rogabis. Vale. Dab. ex Museo d.

3. Febr. 1701.

Ka 3755^a

ULB Halle

3

005 308 47X

SB

181
"DISSERTATIO INAUGURALIS
De
**VERA PIETATE
JURIDICA,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
**DN. FRIDERICO
WILHELMO,**
REGNI BORUSSÆ ET ELECTORATVS
BRANDENB. HEREDE,
&c. &c.

PRÆSIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO, Jcto
AC FACULTATIS SUÆ h. t. DECANO,
PRO LICENTIA

Summos in utroque Jure Honores & Pri-
vilegia Doctoralia adipiscendi,
Publicæ Eruditorum disquisitioni submittet
d. IX. Febr. Anno MDCCI.

JOHANNES PHILIPPUS Böh!
Noriberg.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Literis Christiani Henckelii, Acad. Typogr.

